

99-82

-16

3937

491.99-8

-16

1999

2010

42002

11-10-19

491.99-8
b-16

W

4786

Հրատարակում. Կովկաս. գրականաւանոցի—Չաքարիա՝ Գրիգորեանց

428
133-80

ՀԱՅՈՑ ԼԵՂՈՒ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

8778

Կ ա զ մ ե ց
Յ. ՃԱՂԱՐԱԷԳԵԱՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

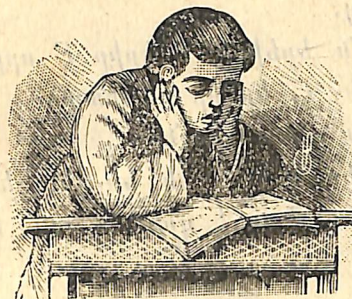
Տպարան Մ. Շարաձէի || Тип. М. Шарадзе и К°.
Няк. ул. № 21.
1895

13810

124
108 881

40231 8883

Дозволено цензурою. Тифлисъ. 8-го Мая 1895 года.

ՋԱՆԱՍԷՐ ՄԱՆՈՒԿԸ

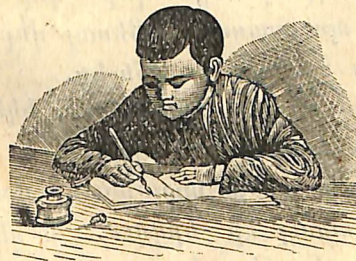
Ջանասէր մանուկը նստած էր լուսամտի առաջ,
դաս էր սովորում: Փայլուն արեւը նրա գրքի վրայ
ընկնելով՝ դուրս էր հրաւիրում նրան ասելով.

— Սիրուն երեխայ, բաւական է, քիչ կարդա.
դուրս եկ, մի քիչ էլ խաղա:

Մանուկը պատասխանեց.

— Ո՛չ, պայծառ արեւիկ, ես հիմա չեմ կարող
խաղալ. պէտք է դասերս պատրաստեմ:

Եւ մանուկը շարունակեց իւր գործը:

Մի փոքրիկ և սիրուն թռչնակ թրթռալով ե-

կաւ, լուսամտի առաջ՝ ծառի վրայ կանգնեց և ծըլ-
ւըլալով ասաց.

— Սիրուն երեխայ, հերիք է՝ որքան գրեցիր,
դուրս եկ, քիչ էլ երգիր ու խաղա՛:

Մանուկը պատասխանեց.

— Ո՛չ, սիրուն թռչնակ, ես դեռ չեմ կարող խա-
ղալ ու երգիլ, պէտք է դասերս լաւ պատրաստեմ:

Մանուկը շարունակում է գրել ու կարգալ: Աչքը բարձրացրեց, անուշիկ կեռասը տեսաւ: Դա էլ ասես փափսում էր.

— Սիրուն մանկիկ, բաւական չէ՞ ինչքան գրե-
ցիր, արի, հասած հատիկներս կեր ու կշտացիր:

Իսկ մանուկը մտածում է. — Ի՞նչ ախորժակով
կեռաս ուտեմ, քանի որ դասերս չեմ սովորել: 2է,
դեռ բանս վերջացնեմ:

Մանուկը չխաբուեց, իւր գործն աւարտեց,
դասերը լաւ պատրաստեց: Յետոյ վեր կացաւ, այ-
գին վազեց և համարձակ կանչեց.

— Այն ո՞վ էր ինձ հրաւիրում. եկէ՛ք, հիմա ես
պատրաստ եմ խաղալու և երգելու:

Այժմ արևն աւելի պայծառ էր փայլում. թռչ-
նակն աւելի անուշ էր երգում. և կեռասը նրան
անչափ համեղ էր թւում:

Ա Շ Ո Ղ Ն

Ով ցանել է,

Հնձում է.

Ով տնկել է,

Քաղում է:

Վախ չունի՝

Ով աշխատել է,

Հոգս չունի՝

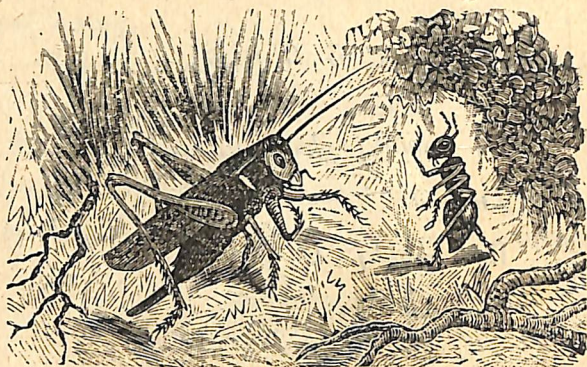
Ով ժողովել է:

Կտրիչն աչք ունի

Կանաչ կարմրին,

Ծոյլն աչք ունի

Ցրտին ու սովին:

ՃՊՈՒՌՆ ԵՒ ՄՐՋԻՒՆ

Ճպուռը երգում էր, ցատկում, ուրախ օրեր անց կացնում: Ո՛չ պաշար էր պատրաստում, ո՛չ բոյն շինում. ձմեռուայ հոգս չէր քաշում:

Այսպէս անց կացաւ ամառը: Յուրտ քամիներ վեր կացան, տերևները թափուեցին, դաշտը խոտից զրկուեցաւ: Ճպուռը մէկ էլ այն տեսաւ, որ ձմեռն է վրայ հասել: Հաց չունէր, որ ուտէր, մի տաք տեղ չունէր, որ մէջը մտնէր: Լռեց ճպուռը. ո՛չ երգումէր, ո՛չ ցատկոտում:

Նեղն ընկաւ խեղճը. սովից ու ցրտից քիչ էր մնում մեռնէր: Զատ դէս ու դէն ընկաւ, վերջը մրջինի տունը գնաց, ասաց. — Սիրուն մրջին, ի սէր Աստծու՝ մի քիչ ապրուստ, մի տաք տեղ տուր ինձ, որ ցրտատար ու սովամահ չլինիմ, մինչև զարնան օրերին հասնեմ:

Մրջինն ասաց. — Զարմանում եմ, բարեկամ, հապա անցած ամառն ի՞նչ էիր անում:

— Խաղում էի և երգում. ուրիշ բանի ժամանակ չունէի:

— Խաղում ու երգում էիր հա՛. ալդ էլ գէշ բան չէ. ուրեմն այժմ էլ պար եկ. էլ ինչո՞ւ ես դռնէ դուռն ընկնել:

Առաժն եր. — Ով կաշխատի, նա կուտի: Ով կխաղայ, նա կկաղայ: Աստուած ձեռք է տուել, որ քան անես: Այսօրուայ քանը վաղուան մի՛ թողնիր: Վարդը սիրողը փուշն էլ պիտի սիրէ:

Գ Ո Ւ Թ Ա Ն Ի Ե Ր Գ

Արի, գութան, վարի, գութան,
Օրն եկել է, ճաշ դառել:

Քաշիր, եզը, ուսիդ մատաղ,
Քաշիր, քաշենք, վար անենք:

ձիպտին արա՛, քչի՛ր, հօտադ,
Մեր սև օրին ճար անենք:

Ձեռքս դատարկ, ուժս հատած,
Հազար ու մին ցաւի տէր,
Ինձ են նայում մերկ ու սոված
Մի տուն լիքը մանուկներ:

ԱՍՏՈՌԻ ՊԱՆԱԾ ԳԱՌԸ ԳԱՅԼԸ ԶԻ ՈՒՏԻՆ

Մասմայ քաղաքի իշխանը մեռաւ. մեռաւ և նրա կինը: Դրանց նորածին որդի Դաւիթը որը մնաց:

Մարամելիքը եկաւ, Մասմայ քաղաքի վրայ հարկ դրաւ, Դաւթին էլ վերցրեց, Մըր քաղաքը տարաւ:

Մարամելիքի մայրը Դաւթին կերակրեց, պահեց մինչև երեք տարի: Որ երեք տարեկան եղաւ, Դաւիթն ամեն օր գուրս էր գալիս, տասնունհինգ տարեկան տղաների հետ խաղում:

Մարամելիքն ամեն օր գնում էր գուրդ խաղալու: Մի օր Դաւթին էլ հետը տարաւ: Դաւթի մէջ նրան ջոկ տեղ նստեցրեց. ինքն իւր ընկերների հետ գուրդ է խաղում: Հէնց որ Մարամելիքն իւր գուրդը զարկեց, Դաւիթը վեր կացաւ, կանգնեց, ձեռք մեկնեց, նրա գուրդը բռնեց:

Նեղացաւ մելիքը, ասաց. — Մա դեռ փոքր է, այսպէս է, որ մեծանայ՝ ինչ կլինի. սրա ձեռքից ինձ պրծում չկայ:

Եւ մտքումը դրեց, որ Դաւթին սպանի:

Տուն եկաւ, մօրն ասաց. — Մայրիկ, այդ տղային պէտք է սպանեմ. մարդկանց մէջ ինձ ամօթով արաւ:

— Ի՞նչ արաւ:

«Իմ գուրդը զարկեցի, դա վեր կացաւ, ձեռք մեկնեց, բռնեց:

— Է՛հ, ինչ անենք, երեխայ է, խելքը բան չի կտրում:

«Լա՛ւ, փորձենք. մէկ սինի կրակ, մէկ սինի ոսկի բերենք, դնենք Դաւթի առջև: Թէ նա երեխայ է, խելքը բան չի կտրում, ձեռք դէպի կրակը կտանի, չի տանիլ դէպի ոսկին:

Մէկ սինի կրակ, մէկ սինի ոսկի բերին, գրին Դաւթի առջև: Դաւիթը ձեռք մեկնեց, տանում էր դէպի ոսկին: Աստծու հրամանով երկնքից հրեշտակ իջաւ, շուռ տուաւ նրա ձեռքը, դէպի կրակը տարաւ:

Դաւթի մատն այրուեց, կրակ կտաւ մատին: Մատը լեզուն տարաւ, լեզուն էլ այրուեց: Որ լեզուն այրուեց, թլուտտ դարձաւ. անունը մնաց Թլոր-Դաւիթ:

Մայրն ասաց.—Տեսա՞ր, սրգի, որ երեխայ է, խելքը բան չի կտրում:

Տէրն արինն թափող եւ չար մարդիցը զգում է: Տէրն արդարի պաշտպանն է:

Ա Շ Ո Ւ Ն

Գարունն անց է կացել,
Անց կացաւ և տօթ ամառ.
Յուրա քամիներ վեր կացան,
Հեռու չեն ձիւն ու ձմեռ:

Գնա՛, սիրո՛ւն ծիծեռնակ,
Զուր ես խաղում, թռչկոտում.
Թո՛ղ քո բոյնը շուտ, արագ,
Յուրա ձմեռն է մօտենում:

Անցի՛ր սարեր ու ձորեր,
Գնա՛ հարաւ՝ տաք երկիր.
Գտի՛ր այնտեղ քո հին բոյն,
Ուրախ խաղա՛ ու երգի՛ր:

ՀՈՂԸ, ՕԴԸ, ԶՈՒՐԸ, ԱՐԵՒԸ

Արեգակը ջրին ասաց.—Ի՞նչ ես կատաղում, գոռում, փրփրում: Աստուած է վկայ՝ իմ ոսկի մագերով քեզ այնպէս վերև կբաշեմ, երկինք կտանեմ, որ չոր գոգումդ բուրդ գզեն, բամբակ վարեն:

Ջուրը նրան պատասխանեց.—Գիտեմ, որ այդ ձեռքիցդ կգայ. բայց շատ էլ մի պարծենար. Աստուած է վկայ՝ իմ ջրի թողն այնպէս երեսովդ կը տամ, այնպէս ծուխ ու մուխ կանեմ, աչքդ քոռացնեմ, որ աշխարհը մոռանայ՝ թէ արև կայ բարձր երկնքում:

Օդը ջրին վրայ բերեց.

—Դու էլ ես շատ հպարտանում. Աստուած է վկայ՝ ուռած տիկս կբանամ, այնպէս կփչեմ, քեզ ցրիւ կտամ, որ ամեն մի թողդ աշխարհի մի ծայրը, մկան ու մրջինի ծակն ընկնի:

Հողը գլուխը բարձրացրեց, արեին, ջրին և օղին ասաց. — Ի՞նչ էք իմ գլխին կուում, կըրկըռում. դուք երեքդ էլ ինձ էք ծառայում. ինչ անէք-չանէք աշխարհի վրայ՝ ողջ ինձ համար է, որ փորս կըշտանայ:

Ո՛րքան մեծ են Հո գործերը, ո՛վ Տէր: Երկիրը լիքն է քո ստեղծուածներով: Դու տալիս ես նրանց, եւ նրանք հաւաքում են. Դու քնաց ես անում Հո ձեռքը, նրանք կըշտանում են:

ԴԱՆԹԻՆ ՈՒԶՈՒՄ ԵՆ ՍՊԱՆԵԼ

Մարամելիքը Դաւթին գէպի Սասմայ քաղաքն ուղարկեց. հետն էլ երկու քաջեր գրաւ, ասաց. — Տարէք, Մուրադ գետին որ հասնէք, կամրջի վրայ Դաւթի գլուխը կտրեցէք, գետը գցեցէք, արիւնն էլ ինձ մօտ բերէք:

Քաջերն առան Դաւթին, գնացին: Դաւիթը նրանց չի էլ լսում. լոր է տեսնում՝ բռնում է, նապաստակ է տեսնում՝ նոյնպէս:

Մուրադ գետին հասան, կամրջի վրայ քաջերը կանգնեցին, Դաւթին ասացին. — Դաւիթ, գլխիդ արեիդ մատաղ. վախենում ենք այստեղ բեղ մի փորձանք պատահի. եկ, առաջ քեզ անց կացնենք:

Ասաց. — 2է, մի վախենաք, գնացէք, ես ձեր յետևից կգամ:

Նրանք ասացին. — 2է, մեզնից մէկն անցնի, մէկը յետև մնայ, մէջ տեղից դու եկ:

Ասաց. — Լաւ, այդպէս լինի:

Հէնց որ Դաւիթը կամրջի կէտն անցաւ, առջևի մարդը յետ դարձաւ, յետինն էլ վրայ հասաւ. Դաւթին բռնեցին, որ սպանեն: Դաւիթն էր, մէկ ձեռք տարաւ մէկ մարդուն բռնեց, միւսն էլ մեկնեց՝ երկրորդին ճանկեց: Երկուսին էլ կամրջի վրայ վայր գցեց, ջիբից դանակը հանեց, ուզում էր նրանց մորթել:

Նրանք ասացին. — Մենք մեղ չունինք, Դաւիթ. Մարամելիքը մեր տէրն է. նա մեզ հրամայեց, թէ Դաւթին տարէք, սպանեցէք, գետը գցեցէք:

Խղճաց Դաւիթը, բաց թողեց նրանց:

Նրանք էլ մի շուն սպանեցին, արիւնը Մարամելիքին տարան. ասացին. — Դաւթին սպանեցինք, գետը գցեցինք. այս էլ նրա արիւնը:

Զարեցը մի՛ յաղթուիր, քարութիւնով չարին յաղթիր:

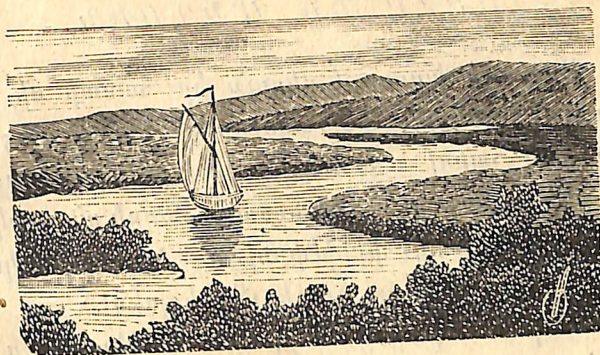
Տէրն իւր սուրբ տաճարումն է. Տիրոջ աթոռը երկնքումն է. Նրա աջքերն ամենքան տեսնում են: Նա ամբարիշտների վրայ կրակ ու ծծումք է թափում:

Ե Ր Գ

Մտայ քամին գալիս է,
Թիկնամէջիս տալիս է.
Ճամբայ տուէք, դճուրս եկէք,
Մեր Դաւիթը գալիս է:

Սարի լանջին կանաչ խոտ,
Վարդ-մանիշակ անուշ հոտ.
Մեր Դաւիթը մեզ տուէք,
Հագնենք կանաչ-կարմիր ճոթ:

Դաւթի կռները գերան,
Թշնամիքը վայր դառան.
Մտայ Մելիք, սեւ մելիք,
Հաշիւներդ ջուր դառան:

Գ Ե Տ

Խոր և երկայն փոս է. նրա միջով ջուր է վա-
զում: Այդպիսի ջուրը գետ է ասում: Երեսներս
դարձնենք գետ այն կողմը, ուր գետի ջուրն է վա-
զում. մեր աջ կողմը կլինի գետի աջ ափը, ձախ
կողմը՝ ձախ ափը:

Գետի ջուրը դարունքին շատանում, ափերից
դուրս է գալիս. դրա սլաճառն այն է, որ այդ
ժամանակ սարերի ձիւները հալում են և շատ անձ-
րի է գալիս:

Գետի ջուրը խմում են: Գետից համեզ ձկներ
ենք որսում: Գետն է բանեցնում մեր ջրադացները:
Մեծ գետերի վրայ լաստեր, մակոյկներ, նաւակներ,
մինչև անգամ նաւեր են լողում: Դրանք մի տեղից
միւս տեղն են տանում մարդիկ և ապրանքներ:

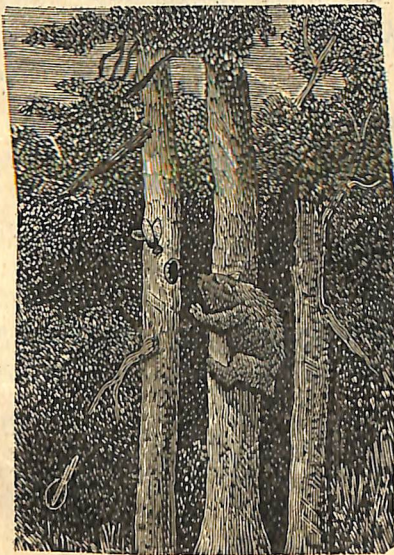
ԱՐՋԸ ԵՆ ՄԵՂՈՒՆ

Անտառի խորքում մեղուն իր համար մի փուշ ծառի մէջ ինչպէս փեթակում, մի բոյն էր շինել, մէջը ձագ հանել և անուշ մեղրով բճիճը լցրել:

Մի օր արջուկը առաւ այդ մեղրի անուշիկ հոտը, մըրթմըրթաց, փընթփընթաց, ծառնիւղեր կանգնեց և թանթուկները ծառի մէջ կոխեց:

Մեղուն տղտղաց, տղղացին ձագեր. արջը չքաշեց իր բրդոտ թաթեր, ողջ բոյնը քանդեց, ձագերը ջարդեց, խորիսխը հանեց, լափեց, լափլրփեց:

Մեղուն որ տեսաւ իւր ձագուկներին այս անգութ արջի ոտքի տակ ճգմուած, դըռուաց, դռդըռաց, խայթեց արջի աչք և ինքն էլ անշունչ ընկաւ ծառի տակ:

ԴԱՌԻԹԸ

Դաւիթը Սասմայ քաղաք եկաւ. նրա հօրեղբայրը՝ Չէնով-Յովանն ուրախացաւ, դուրսը համբուրեց, փառք տուեց Աստծուն, փառք Անմահ Թագաւորին. — Մեր տղան եկաւ, իւր հօր տեղը կըռնի:

Բերաւ, պողպատի սուլ (կօշիկ) կարել տուաւ, պողպատի կոռ (ցուլ) շինել տուաւ, Դաւիթին գառնարած արաւ: Դաւիթը պողպատի սուլերն հագաւ, պողպատի կոռը ձեռքն առաւ, գառներն առջին արեց, դաշտը տարաւ: Գառները թողեց դաշտին մէջ, այս ու այն կողմն ընկաւ. որքան նաւաստակ, աղուէս, գայլ, տեսակ տեսակ կենդանիներ տեսաւ, քշեց, գառների հետ խառնեց, իրիկունը քաղաք բերաւ: Քաղաքացիք որ տեսան, վախեցան: Դռները փակեցին, դուրս չեկան:

Չէնով-Յովանը Դաւիթի մօտ գնաց: Նայեց, տեսաւ, այնքան ման է եկել, պողպատի սուլը մաշուել է, պողպատի կոռը կոտորուել է: Հարցրեց. — Դաւիթ, ի՞նչպէս ես:

Պատասխանեց. — Հօրեղբայր, այն սև գառները հանդարտ են, իսկ այն գորշերը անիծած են, ինձ շատ են չարչարում:

Հօրեղբայրն ասաց. — Գորշերի ետեից մի ընկնիր, որոնք հանդարտ են, նրանց բեր:

Քիչ յետոյ հօրեղբայրը Դաւիթին նախորդ արաւ: Դաւիթը նախիրը քշեց, սարը գնաց: Որքան մեծ մեծ գազաններ կային՝ առիւծ, վագր, արջ,

գայլ՝ կարծեց՝ թէ իրենն են, առջին արեց, նախրի հետ խառնեց, քչեց դէպի քաղաք: Յովանը նայեց, տեսաւ՝ նախիրը գալիս է հեռուից, բայց այնքան տաւար չկայ, որքան գայլ, արջ, առիւծ ու վագր: Մոռնետիկն կանչեց, ասաց. — Ձայն տուր, թող ամեն մարդ իւր դռներն ու երդիկները պնդի, քանի որ տաւարը չի եկել: Տաւարի հետ առիւծներ, վագրեր, գայլեր ու արջեր են գալիս: Թող դռներն ու երդիկները պնդեն, մինչև մութը կալատի, գազանները սարը կը քաշուեն, յետոյ քաղաքացիք իրանց տաւարը կտանեն, կգոմեն:

Քաղաքացիք դռներ, երդիկներ պնդեցին. ոչ ոք դուրս չեկաւ: Դաւիթը եկաւ. քաղաքը գազաններով լցուեցաւ: Կանչեց Դաւիթն, ասաց.

— Բայց արէք ձեր դռներ, բայց արէք,

Ում մէկն էր՝ երկու եմ դարձրել.

Ում երկուսն էր՝ արեւ եմ չորս,

Ում չորսն էր, արեւ եմ ութ...

Ոչ ոք դուռը բաց չարեց: Մութը վրայ հասաւ. գազանները ջոկուեցին, սարը քաշուեցին: Նոր քաղաքացիք իրանց տաւարը տարին:

Փ Ո Ք Ր Ի Կ Տ Ղ Ա Ն

Փոքրիկ տղան ծաղկանց միջին

Վազվզում է, թռչկոտում.

Եւ նախշունիկ թիթեռնիկին

Նա բռնել է աշխատում:

Նա ուրախ է, նա խնդում է,

Նա չի զգում յոգնութիւն.

Եւ քրտինքը կաթկաթում է

Նրա գէմքից շողշողուն:

Մ Ո Ի Ն Ե Տ Ի Կ

Մինչև այսօր էլ գիւղերում ամեն մի կարգադրութիւն մոռնետիկների միջոցով է յայտնի դառնում ժողովրդին: Գաւառապետը կամ առաջնորդը մի հրաման են արձակել, մի կարգադրութիւն են արել, որ պէտք է ամբողջ գիւղին յայտնուի: Բարձր կտուրների վրայ կանգնում է մոռնետիկը և գոռում. — Այ ժողովուրդ, գաւառապետի հրամանն է, այս ինչ օրը պէտք է այս ինչ տեղը հաւաքուէք, տանուտէք ընտրէք. հին տանուտէրի ժամանակը լրացել է. կամ թէ՛ — այ ժողովուրդ, այս ինչ օրը եկեղեցու քաղը պիտի ժողովուէք, երեսփոխ, հոգաբարձու ընտրէք, սրբազան առաջնորդի հրամանն է:

Քաղաքներում որ և է լուր կամ հրաման ժողովրդին յայտնի է դառնում առանձին յայտարարութիւնների կամ լրագիրների միջոցով: Յայտարարութիւններն ու լրագիրները տպարաններում են տրւում:

Հ Ո Վ Ի Խ

Թարմ և մաքուր օդ է ծծում,
Պարզ, սառնորակ ջուր խմում,
Ուտում է կաթ, կաբազ ու սէր,
Տունն է կանաչ, ծաղկոտ սարեր:

ՄԱՐՈՒԹԱՅ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆՔԸ

Դաւիթը նախիրը թողեց, նետ ու աղեղ չինեց, անտառ ու դաշտ ընկաւ՝ որս անելու: Մի օր մի պառոււի արտ մտաւ, լոր ու ճնճղուկ որսաց. պառոււի արտը տրորեց, փչացրեց:

Բարկացաւ պառոււր, ասաց.—Դաւիթ, գրողս քեզ տանի, դու իմ ապրուստը փչացըիր: Որս ես ուղում, գնա Սև սար, քո հօր որսի տեղը, այնտեղ տեսակ տեսակ կենդանիներ կան, նրանց որսիր, ինչ ես լորի ու ճնճղուկի ետևից ընկել:

Դաւիթը շատ ցաւեց. մի բռնուր ոսկի տուաւ պառոււին, ասաց.—Պառաւ, մի բարկանար, մրտեղ է Սև սարը, ինձ ցոյց տուր:

Ասաց.—Գնա Ձէնով Յովանի մօտ, նա կասի:

Հօրեղբայրն ասաց.—Որդի, քո հայրը որ մեռաւ, Մսրամեղին եկաւ, այդ սարը և մեր բոլոր կալուածները գրաւեց: Ել չենք համարձակում որսի գնալ Սև սար:

—Հօրեղբայր, դու ինձ ցոյց տուր՝ ես մեր սարը գնամ, թող Մսրամեղիքը գայ, ինձ սպանի:

Եւ գնացին Սև սար: Դէս ու դէն ընկան, շատ ման եկան. մութը վրայ հասաւ. սարի վրայ պառկեցին, քնեցին:

Դէս գիշերին Դաւիթը դարթնեց. դէպի սարի գագաթը նայեց, տեսաւ մի լուսեղէն կամար կապած՝ վառւում, վառվռում է: Հօրեղբօրը քնած թողեց, ինքը դէպի լոյսը գնաց: Որ մօտեցաւ, տե-

սաւ՝ մի անագին մարմառ քար է, ճղուել է, միջից
լոյս է բղխում:

Դիշեր էր. Դաւիթը քարի վրայ նշան արաւ,
յետ դարձաւ: Հօրեղբայրը դեռ քնած էր. կանչեց
Դաւիթը, ասաց.

— Հօրեղբայր, հերիք է, վեր,

Անուշ քնիցդ վեր, վեր.

Սարի գլուխը տես, տես,

Փայլում է արևի պէս.

Երկնքից լոյս է իջել,

Թագ ու կամար է կապել:

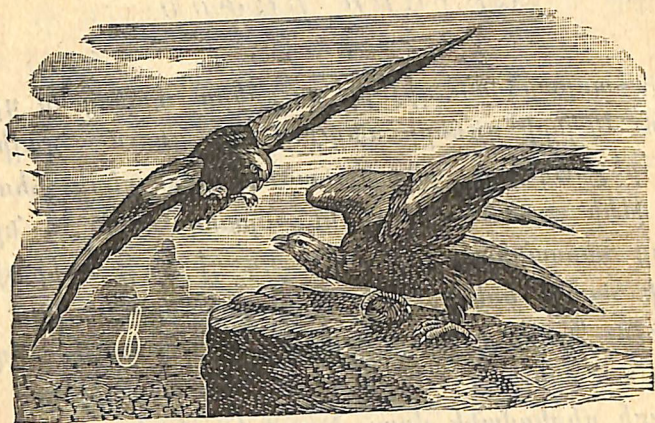
Ձէնով-Յովանը զարթնեց: Դաւիթն ասաց.
«Հօրեղբայր, տեսնո՞ւմ ես այն լոյսը. քեզնից երեք
հարիւր վարպետ եմ ուզում, երեք հարիւր էլ մշակ,
որ այս շաբաթ այստեղ բանեն, Մարութայ Բարձր
Աստուածածնի վանքը շինեն»:

Ձէնով-Յովանը Դաւթի խնդիրը կատարեց:
Մինչև շաբաթ օրը վանքը շինեցին, աւարտեցին:

Չաբաթ օրն եկաւ, Դաւիթն ասաց. — Հօրեղ-
բայր, քեզնից քառասուն վարպետ եմ ուզում,
քառասուն տէր, քառասուն էլ սարկաւազ, որ
գան, վանքն օծեն, պատարագ անեն և այստեղ մնան
միշտ:

Այդպէս էլ արին. վանքի վրայ պահապաններ
դրին, իրանք Սասմայ բաղաք վերադարձան:

Համբարձման գիշերը սուրբերը հէրանց են գը-
նում: Երկնքի գոները բացւում են, գնում, գալիս
են հրեշտակները, փող են ածում սուրբերի հետ,
թիւ թիւ տուած պարում են: Նրանց տօնն է, նը-
րանց հարսանիքը: Աստուած այդ գիշեր իւր սիրելի-
ների համար երկնքից մի մի շաղաթաթախ լոյս է
ղրկում: Գալիս է լոյսը երկնքից, թրթռում է, չող-
չողում է՝ ինչպէս մի այրուող խուրձ, իջնում է
սուրբի գերեզմանի վրայ, ծլլում է, թափւում սուր-
բի ծոցը: Արդարների համար ծածուկ չէ այդ. նը-
րանց աչքը տեսնում է այդ լոյսը: Չատերը եօթը
տարի պաս են պահում, տարէնը եօթը մատաղ են
մորթում, Համբարձման գիշերը անքուն են լուսաց-
նում, որ այդ լոյսը տեսնելուն արժանի դառնան.
բայց հազարից մէկն է արժանի դառնում:

Էն ձորի միջում՝ Սև ձորի միջում
Ընկած է Յարոն խանչալը կրծքին.
Էն ամպի միջում՝ սև ամպի միջում
Կտցահարում են իրար երկու ցին:

Մէկն ասում է. «Անցիր, բարեկամ,
Յարոյի աչքերն ես պիտի կուլ տամ.
Ես էի նստած կաղնու կատարին,
Որ սա մնաս բարով ասաց Շողերին:
Անցիր, բարեկամ,
Յարոյի աչքերն ես պիտի կուլ տամ»:

Միւսն ասում է. — Գնա՛, բարեկամ,
Յարոյի աչքերն ես պիտի կուլ տամ.
Գնա՛, ես տեսայ, երբ որ Հասանը
Յարոյի կուրծքը խրեց խանչալը.

Սա վերջին անգամ աչքերը բացեց,
Ջուխտ արցունք թափեց և ապա փակեց.
Անցիր, բարեկամ,
Յարոյի աչքերն ես պիտի կուլ տամ»...

Էն ձորի միջում՝ Սև ձորի միջում
Ընկած է Յարոն խանչալը կրծքին.
Էն ամպի միջում՝ սև ամպի միջում
Կտցահարում են իրար երկու ցին:

Ք Ա Զ Ո Ր Ս Ո Ր Դ

Քաջ և անուանի որսորդ էր հայկազէնցի Հայ-
կը: Գանգուր մազեր ունէր, լայն թիկունք, հաստ
և ուժեղ բազումներ, երկայն հասակ. այնպիսի մեծ
մեծ, սուր, կրակոտ աչքեր ունէր, որ զագանն էլ
նայելիս՝ սառչում, փետանում էր տեղը: Նա որ ման
էր գալիս, գետինը ոտի տակ դողում էր: Լաւ կա-
ռավարում էր իւր ժողովուրդը. ամենքը նրան սի-
րում, նրա արեւմն էին երգում:

Նոյնպիսի քաջ որսորդ էր և Ներսիսը: Դա
մի զօրաւոր և չար թագաւոր էր. մտքումը դրել
էր, որ Հայկին էլ իւր ձեռքի տակը գցի: Մեծ զօրք
հաւաքեց և Հայկի վրայ գնաց: Մեր քաջ որսորդն
էլ իւր որսորդական նեան ու աղեղը վերցրեց, թըշ-

Նամու առաջը զնաց: Նետն արձակեց. այնպէս ար-
ձակեց, որ Նեբրովթի կրծքից մտաւ, թիկունքից
դուրս եկաւ: Չար իշխանն ընկաւ. նրա հետ եկած
անթիւ մարդիկը վախից քար դարձան: Նեբրովթի
զիակը մի բարձր սարի գլուխ հանեցին և այնտեղ
թաղեցին:

Քեզ յուսացան մեր հայրերը. նրանք
յուսացան, եւ փրկեցիր նրանց:

Դէպի Քեզ աղաղակեցին եւ ազատուե-
ցան:

Քեզ յոյս դրին, եւ չամաչեցին:

ՈՐՍՈՐԴԻ ԵՐԳ

Սար ու ձոր չափում է

Առաւօտը վաղ,

Նետ ու աղեղ ձեռքին

Որսորդն անվախ:

Արծիւն օդէ մէջ

է թափաւորում,

Սար ու ձորի մէջ

Որսորդն է իշխում:

Ուր որ հասնում է

Նրա նետը սուր,

Բոլորը նրանն է՝

Գազան, թեւաւոր:

ԴԱՆԻԹ ԵՒ ԿՈՋՐԱԴԻՄ

Մարամեկիքը լսեց, որ Դաւիթը Սե սարը գլորակել և Մարութայ վանքն է շինել: Իւր իշխաններէից մէկին, որի անունը Կողբաղին էր, Սասմայ քաղաքն ուղարկեց: Եօթը տարուայ հարկ է պահանջում: Կողբաղինն առում էր.

— Կառնեմ Սասունից քառասուն աղջիկ գեղեցիկ,
Քառասուն կարճ կնիկ, որ երկանք աղան,
Քառասուն էլ երկայն՝ որ ուղտեր բեռնեն.
Բեռներով ոսկի կտանեմ՝ եօթը տարուայ հարկ,
Սասուն կաւերեմ, քար ու քանդ կանեմ:

Դաւիթը ոչինչ չգիտէր. նա մի շեղալիկ է գլորակել, պառաւի արան է գնում, շաղկամ հանում, ուտում:

Պառան եկաւ. — Դաւիթ, դու իմ կորեկը տրորեցիր՝ հերիք չէ, հիմի էլ շաղկամն ես փշացնում: Մի աղջիկ ունէի, նրան էլ գերի են տանում. և այդ քո պատճառով:

Ասաց. — Ի՞նչ էս ասում, պառաւ, այդ ի՞նչ զբոյց է:

Պառան ասաց. — Մարամեկիքը մարդ է ուղարկել, եօթը տարուայ հարկ է պահանջում. նա բեռներով ոսկի է ուղում, քառասուն աղջիկ, քառասուն կարճ կնիկ, որ երկանք աղան, քառասուն էլ երկայն, որ ուղտեր բեռնեն: Կանանցն ու աղջիկներին

հաւաքել են, այժմ էլ հօրեղբայրդ քո հօր գանձատանը նստած՝ ոսկին է չափում:

Վեր կացաւ Դաւիթը, գանձատուն գնաց: Տեսաւ՝ Կողբաղինը կանգնած նայում է, հօրեղբայրն էլ ոսկին է չափում:

Դաւիթը կանչեց. — Հօրեղբայր, վեր կաց, ես եմ չափում:

Ձէնով-Յովանը չափելու պղինձը Դաւիթին տուաւ, ինքը վեր կացաւ: Դաւիթը նստեց. պղինձը երեսովար գետնին է դնում, ոսկին պղնձի տակն է ածում, մի փայտով սրբում, ապա դարտակ պղինձը ջուալի մէջն է գցում, ասում. — այս մէկ... երկու... երեք...

Այսպէս շարունակեց, մինչև Կողբաղինը բարկացաւ. — Այդ ի՞նչ ես անում: Յետոյ Ձէնով-Յովանին դարձաւ, ասաց. — Հեռացրո՛ւ այս տղային. հարկը տալիս ես՝ տուր, չես տալիս, քաղաքդ կաւերեմ:

Դաւիթը բարկացաւ, աչքերն արիւնով լցուցան. պղինձը վերցրեց, այնպէս գարկեց, որ Կողբաղինի երեսն արիւն դարձաւ. ապա վեր կացաւ, նրա ատամներն էլ հանեց, ասաց. — Գնա՛, իմաց տուր քո Մարամեկիքին. ինչ կարող է, թող անի:

Հեռացէ՛ք ինձանից, ո՛վ անօրէններ.
Տէրն իմ լացի ծայնը լսեց. Տէրը լսեց իմ աղաչանքը.
Տէրն ընդունում է իմ աղօթքը:

ՀԻՆԴԻ ՀԱՅԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՁՈՒԿԸ

Յիսուս սարը բարձրացաւ. աշակերտները հետ
նստեց այնտեղ:

Նայեց, տեսաւ, որ շատ ժողովուրդ է գալիս
Իւր մօտ. և ասաց աշակերտներին մէկին:—Ո՞րտե-
ղից հաց կ'առնենք, որ դրանք ուտեն:

Ինքը գիտէր, թէ ինչ պիտի անէր. բայց աշա-
կերտներին էր փորձում:

Աշակերտը պատասխանեց.—Երկու հարիւր դա-
հեկանի հացն էլ բաւական չէ, եթէ ամեն մէկը
նոյն խօսի մի քիչ վեր առնի:

Մի ուրիշ աշակերտ ասաց.—Այստեղ մի պա-
տանի կայ, որ հինգ զարեհաց և երկու ձուկն ունի.
բայց այդ ինչ անէ այսչափ մարդկանց:

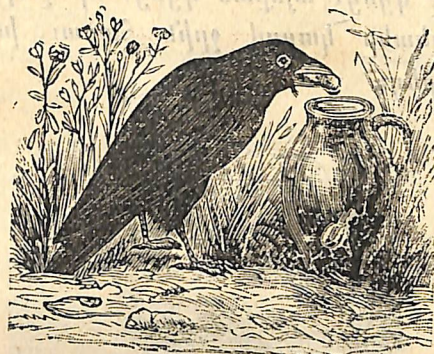
Ասաց Յիսուս.—Նստեցրէք դրանց:

Նստեցին մօտ հինգ հազար մարդ:

Յիսուս առաւ հացը, օրհնեց և բաժանեց բազ-
մականներին. նոյնպէս էլ ձկնից տուաւ ինչքան որ
կամեցան:

Երբ որ ամենքը կերան, կշտացան, ասաց աշա-
կերտներին.—Ժողովեցէք փշրանքները:

Հինգ հացից աւելացած կտորները հաւաքեցին,
տասներկու զամբիւղ լցրին:

ԽԵԼՕՔ ՍԱՐԵԱԿԸ

Ամառն էր. երկնքից կրակ էր թափւում: Սա-
րեակը մի ծառի վրայ նստած՝ ծարաւ, պապակ
այրւում էր: Սարեակը ծառի տակին մի փարչ տե-
սաւ, ուրախ ուրախ ցած նետուեց, որ փարչի միջի
ջրիցը խմի: Բայց խեղճը չէր կարողանում ջրին
հասնել, խմել:

Ամեն կողմից նայեց, մտածեց, կտուցը երկա-
րացրեց, փարչի մէջ կոխեց, ոչինչ չեղաւ: Մի քանի
անգամ կտցով խփեց հաստ կաւին, չկարողացաւ
կտորել: Զօր արեց, աշխատեց փարչը վայր դնել,
բայց ոյժը չպատեց:

Ջատ էր չարչարւում սարեակը, նպատակին
չէր հասնում. բայց չէր յուսահատւում, չէր թուլա-
նում:—Անկարելի բան չկայ, մտածում էր նա և
աշխատում ջրին հասնելու հնարը գտնել: Մտածեց,
վերջապէս հնարը գտաւ. քարի կտորներ հաւաքեց,

փարչի մէջ գցեց. այնքան գցեց, որ ջուրը բարձրացաւ. սարեակը կտցով ջրին հասաւ, խմեց, ծառաւը կոտրեց:

Ա Ր Ա Գ Ի Լ

Արագիւնները կանգնած էին իրանց բնի վրայ. գլուխները մէկ երկինք էին բարձրացնում, մէկ երկիր խոնարհում, երգում, կլկրացնում:

— Այն ինձ են բարե տալիս, ասում է Զանազանը:

— Զէ, ինձ, հակառակում է Արսէնը:

— Երկուսիդ էլ են բարեում, ամբողջ գիւղին էլ, ասաց տատը և նրանց վէճը վերջացրեց:

— Տես, տատի, ծտերն ի՞նչպէս ուրախացել են,

ասաց Արսէնը. ի՞նչպէս քաղցր ձայնով ճկճկում են:

— Ուրախացել են, քաղցրիկս, ուրախացել. չէ՞ք տեսնում՝ քանի հազար ծտեր արագլի բնի ցախերի արանքումն են իրանց համար բոյն չինել. ծտերը լաւ գիտեն, որ արագլի ահից ո՛չ օձ, ո՛չ ուրուր, ո՛չ կատու և ո՛չ մի ուրիշ թշնամի չի կարող նրանց բնին մօտենալ, նրանց ձուերը խմել կամ ծտերն ուտել: Ճէնց դրա համար է, որ արագիւնների գալովը պստիկ ծտերն այսպէս ուրախանում են:

— Տոտի, հարցրեց մի օր Զանազանը պառաւին.

— մեր գիւղը արագիւններով լիքն է. այդքան կերակուր դրանք սրտեղից են գտնում:

— Մեր դաշտերը, հոգիս, լիքն են օձերով. ճահիճների գորտերն իրանց կռկռոցով գլուխ են տանում. արտերի մէջ անպիտան մկները հազար տեղ ծակեր են բաց արել. եթէ արագիւր չը լինէր, մենք ցորնի երես չէինք տեսնիլ:

— Բա օձն արագլին չի՞ կծում:

— Չատ էլ ուզում է, շատ էլ հետը կռուի է բռնում, բայց միշտ յաղթւում է:

— Ի՞նչպէս:

— Արագիւր թռչելիս՝ վերեղից տեսնում է օձին և իջնում, նրա գլխին կտցով խփում:

Օձը փշաւացնում է, վրայ պրծնում, աշխատում է արագլի բաց ոտքը կծել:

Արագիւն իւր թևի ծայրն է օձի բերանին մօտեցնում ու անդադար նրա գլխին կտցում:

Կտցում է, կտցում, այնքան կտկտաւով խփում

է օձի գլխին, մինչև նրա գլուխը ցրում է: Օձը
երկար ու ձիգ փռում է դաշտի վրայ:

Յետոյ արագին օձի մէջ տեղից բռնում է և
բերում բոյնը. բաժին բաժին է անում, ձագերին ու-
տացնում, ինքն էլ կշտանում:

Երբ ալեկոծ ծովի վրայ

Իմ մակուկը խորտակուի,

Ես փրփրադէզ ալեաց միջին

Դեռ իմ լոյսը չեմ կտրել:

Բոլոր ուժով և համարձակ

Բազուկներս կշարժեմ,

Ալիքները պատառելով

Դէպի ափը կթռչեմ:

ՄՍՐԱՄԵԼԻԻ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մարմնիկը Կողբադինն որ տեսաւ և Դաւթի
վարմունքն իմացաւ, կատաղեց. մեծ զօրք հաւաքեց:
Տասներկու տարեկան երեխաներից սկսած՝ մինչև
ալետր ծերերին զինուորեց: Ինքն էլ այդ զօրքի
գլուխն անցաւ և Սասմայ քաղաքի վրայ գնաց: Դե-
պաններ ուղարկեց Ձէնով-Յովանին, ասաց. — Ձէնով-
Յովան, ահա գալիս եմ մեծ զօրքով. թէ եթէր տա-

րուայ հարկը տալիս ես, տուր. թէ չես տալիս,
Սասմայ քաղաքը կաւերեմ, քար ու քանդ կանեմ:

Յովանն ասաց. — Մենք չենք կարող կռիւ անել.
Թէ կռուի՝ Դաւիթն է: Սպասեցէք, նրան հարցնենք:

Դաւիթն ասաց. — Մարմնիկին ես հարկ չեմ
տալ. ինչ կարող է, թող անի:

Յովանն ասաց. — Դաւիթ, այս գիշեր կգան,
մեր քաղաքի վրայ կթափուին, կաւերեն:

Ասաց. — չօրեղբայր, դուք գնացէք, տանը հան-
գիստ քնեցէք: Ես առաւօտը կռուելու կգնամ:

Նրա չարութիւնն իւր գլխին կգայ.
նրա անիրաւութիւնն իւր զագաթի վրայ
կիջնի:

Առիծի կորիւնները սոված են, քայց
Տէրին խնորողները ո՛չ մի քարիքի պակա-
սութիւն չունին:

Զօրքի շատութիւնով չէ թագաւորը
ազատում. հսկան մեծ ուժով չէ պրծնում:
Տէրն է մեր օգնութիւնն ու ապաւէնը:

ԱՆՁՐԵՆԻՅԱՌԱՋ

Երկնքի վրայ ամպ է կիտում

Տխուր, լալկան ցուրտ քամին.

Մութ անտառն է խուլ շշնջում,

Հեծում կոտրած եղևնին:

Եւ տելւներ ահա խմբով

Դէպի զետն են սլանում,

Ամեն կողմից սուր հոսանքով

Յուրտն է փչում, հառաչում:

Մութ է պատել ամենուրեք,

Մութ տաղակալի, տխրաբեր.

Ճիչ են բառնում խեղճ, ահաբեկ

Օղում ճախրող թռչուններ:

ՁՄԵՌԸ

Գիւղացիք ժողովուել, զրոյց էին անում իրանց ցաներից:

— Ուզի՛, այս ինչ թունդ ձմեռ արաւ. մտիկ արէք, տեսէք ձիւնը ինչպէս է վրայ տալիս:

— Է՛հ, ասում ես՝ թէ ինչ անես: Խոտս ու յարդս բոլորովին հատել է. Աստուած ոչ անի, թէ գարունքն էլ ուշ եկաւ, տաւարներս սովից կոտորուելու են:

— Իմն էլ է հատնում:

— Դուք խոտ ու յարդ էք ասում, իմ հացս է հատնում: Ճանապարհներն էլ բաց չեն, թէ քաղաք գնամ, մի երկու թուման պարտք անեմ, որ երեխաներիս սովից ազատ պահեմ:

ԴԱՆԻԹԸ ԶԻՆԻՈՒՄ Է

Դաւիթը վեր կացաւ, նետ ու աղեղը վերցրեց, գնաց: Պառաւր տեսաւ, ասաց. — Դաւիթ, ո՛ւր ես գնում:

— Գնում եմ՝ Մարամեղիքի հետ կռուեմ:

— Դու ինչ ունես, նետ ու աղեղով պիտի կռուես:

— Հապա ինչ անեմ:

Պառաւն ասաց. — Քո հայրն ունէր Քուռկիկ-Ջալալի, գլխի գօտի, քամար ոսկի, թուր կայծակի, մի սուրբ նշան՝ իւր աջ թևին: Դրանք այժմ քո

հօրեղբօր մօտ են, բայց նա սիրով չի տալ, պէտք ուժով առնես:

Դաւիթը Ձենով-Յովանի մօտ գնաց. նրա փողպատը բռնեց, թափ տուաւ, ոտքերը գետնից կրտրեց, ասաց. — Հօրեղբայր, քեզնից ուզում եմ Քուռկիկ-Ջալալի, գլխի գօտի, քամար ոսկի, թուր կայծակի և սուրը նշան. տալիս ես՝ տո՛ւր. չես տալիս՝ ուժով կառնեմ:

Հօրեղբայրն ասաց. — Այ որդի, դեռ եօթն տարիդ նոր լրացրիր, դու ի՞նչ կռուող ես:

Ասաց. — Պիտի երթամ. Աստուած եմ կանչում, թշնամուս առաջը գնում. կամ ես կյաղթեմ, կամ նա:

Յովանն ասաց. — Որդի, այն օրից, որ քո հայրը մեռել է, Քուռկիկ-Ջալալին գոմումն է փակած. Մօրամեկրի վախից դեռ դուրս չեմ հանել. դո՞ւմի դուռը պատ եմ շարել, նրա խոտը, յարդը, զարին երգիկով եմ տուել: Համա մենակ Քուռկիկ-Ջալալին չէ, գոմումը կարգով երեք հարիւր ձի կայ կապած: Գնա, որը կհաւանես, քեզ լինի:

Դաւիթը գնաց, գոմը մտաւ. ձիերի մէջքին կարգով ձեռք տուաւ. ամենքը փոքրները գետնին

տուին: Դաւիթն ասաց. — Այս չէ Քուռկիկ-Ջալալին:

Առաջ գնաց, մի դուռ տեսաւ, որ պատ է քաշած, ծածկած: Ոտով խփեց, պատը քանդեց: Տեսաւ, մի հրաշալի ձի է կապած: Ձեռը մեկնեց, որ ձիու մէջքին դնի. ձին արագի տուաւ. Դաւիթն չը դիպաւ, պատին դիպաւ. պատը շուռ եկաւ: Լաց եղաւ Դաւիթը. ասաց. — Քուռկիկ-Ջալալին, ես այնպէս էի կարծում, թէ դու այս կռուից ինձ կազատես:

Աստծու հրամանով ձին լեզու առաւ, ասաց. — Դաւիթ, որ այդպէս է, ես քեզ, դու ինձ:

Դաւիթը ձեռք տուաւ ձիու մէջքին, տեսաւ մէկ թիղ աղբ ու թոզ կայ: Ձին դուրս հանեց, պառաւի մօտ տարաւ, ասաց, — Պառաւ, մի գլուխ սապոն վերցրո՛ւ, երկու պղինձ ջուր տաքացրո՛ւ, մի լաւ լուացիր:

Իսկ ինքը Ձենով-Յովանի մօտ գնաց. — Հօրեղբայր, այժմ միւս բաներն եմ ուզում:

Ձենով-Յովանը բերաւ գլխի թագը, ոսկի քամարը, կայծակի թուրը և ասաց. — Որդի, սուրը նշանը ես չեմ կարող բերել. քո հայրը որ մեռել է, սնդուկի մէջ եմ դրել, պնդել: Գնա, ծունկ չօրըր սնդուկի առաջ, Աստուած կանչիր. եթէ հօրդ պէս արդար ես, եթէ դու էլ արժանի ես, սնդուկը կը բացուի, սուրը նշանը դուրս կգայ, քո աջ թեկին կկանգնի:

Դաւիթը գնաց, ծունկ չօրեց սնդուկի առաջ, լաց եղաւ, Աստուած կանչեց: Աստծու հրամանով

անդուկը բացուեց, սուրբ նշանը թռաւ, Դաւթի աշ
թիւն կանգնեց:

Հեծաւ Քուռկիկ-Ջալալին, թազը գլխին դրաւ,
կապան հագաւ, կայծակի թուրն ու ոսկի քամարը
կապեց: Բայց քամարը Դաւթի մէջքով քառասուն
պատ եկաւ. կայծակի թուրը գետնովն էր քարշ գա-
լիս. թագն այնքան մեծ էր, որ մէջը քառասուն
լիար բամբակ դրին, նոր գլխին եկաւ:

Հօրեղբայրը տեսաւ, ասաց. — Ափոս, հազար
ափսոս Քուռկիկ-Ջալալին. ափսոս, հազար ափսոս
գլխի գօտին. ափսոս, հազար ափսոս քամարը ոսկի,
ափսոս, հազար ափսոս թուր կայծակին, ափսոս,
հազար ափսոս մեր մանուկ Դաւիթ:

Դաւիթը վշտացած՝ վրայ բերաւ. — Հօրեղբայր,
եթէ վերջին խօսքը չասէիր, ինձ չլիշէիր, քո վիզը
պիտի կտրէիր:

Մօտեցաւ Յովանին, ձեռը համբուրեց. Յովանն
էլ Դաւթի գլուխը համբուրեց:

Դաւիթը կանչեց.

Ո՛վ քոյրեր, մնացէք բարով,

Ինձ քոյրութիւն էք արել .

Ո՛վ մայրեր, մնացէք բարով,

Ինձ մայրութիւն էք արել.

Բարի գրացիներ, մնացէք բարով,

Մնացէք բարով

Մեծ ու պատկով:

Հօրեղբայրն ասաց. — Ա՛յ որդի, որ գնում ես,
լսիր և մտիդ պահիր այս խրատս. — Ուր որ քո ձին
ծնկները գետնին զարկի, այնտեղ վայր կգաս, ձիդ
կկապես, կկերակրես, կքնես: Ճանապարհին մի պող-
պատի սին կայ. հայրդ որ կռուի էր դուրս գալիս,
զարկում էր պողպատի սինին. եթէ կտրում էր,
բանն յաջող էր, գնում էր. եթէ չէ՝ յետ էր դառ-
նում: Դու էլ այդ սինը կտեսնես. կխփես. թէ
կտրեց, գցեց, քո բանն յաջող է, գնա. թէ չէ՝
յետ դարձիր, տուն եկ:

Գոհանանք Տէրիցը Նրա ողորմիւթեան
եւ հրաշքների համար. Նա պղնձի դոները
փշրեց եւ երկաթի նիզերը կոտրատեց:

Տիրոջ աչքն արդարների վրայ է եւ
ականջը՝ նրանց ծայնի վրայ:

Արդարներն աղաղակում են եւ Տէրը
լսում է. եւ փրկում է նրանց ամեն նեղու-
թիւններից:

Յ Ա Ր Դ Գ Ո Ղ

Երեխաները պապի չորս կողմը կտրեցին և քունը խանգարեցին:

— Պապիջան, պապի, ասա տեսնենք՝ այն ի՞նչ խորդ ու բորդ տեղ է երկնքումը. կարծես մեր վերին արտի բարձրորոտ ճանապարհը լինի. մանր ու մեծ աստղեր անկարգ, անկանոն ցրուած են:

— Այն մեր ուլերն են կրծոտել:

— Ո՞րտեղից բարձրացան:

— Մի ձմեռ շատ ձիւն էր եկել. խոտ չկար, որ ոչխարն արածէր. մեր ուլերն ձիւնի վրայով բարձրացան, կրծոտեցին:

— Հապա երէկ ասում էիր, թէ յարդգողի ճանապարհն է, ասաց երեխաներից մէկը:

— Եթէ գիտէք, էլ ինչո՞ւ էք հոգիս հանում, թողէք քնեմ, ասաց պապը և ուզում էր երեսը միւս կողմը շրջել: Բայց ճարպիկ երեխաներից մէկն իսկոյն լոք տուեց, անցաւ պապի կրծքի վրայից, միւս կողմը պառկեց և շարունակեց:

— Պապիջան, պապի, միայն այս մէկը, միայն այս մէկը պատմիր, էլ գլուխդ չենք ցաւացնիլ:

— Հա, Յարդգողի ճանապարհն է, ճարահատեալ սկսեց պապը: Մի գիշեր շար Բարշամը եկել է, մեր Վահագնի մարաքիցը մի թուռ լիքը դարման

զողացել, շալակն առել ու փախել: Ջանս քեզ մատաղ, քաջ Վահագն, շներին քիս է տուել ետեիցը, ինքն էլ մի բարձր բլրի գլխին կանգնել ու նայում է: Բարշամը յարդը շաղ տալով փախչում էր: Մեր խելօք թագաւորը հէնց որ տեսաւ, թէ շները չը կարողացան հասնել և զող Բարշամը դիմացի սարի ետնն է ուզում անցնել ու ազատուել, այն բոպէին գազուկիսանոց, կռանս պէս հաստ նետը դէմ գցեց աղեղի լարին, աչքեց ու լարը ձգեց: Նետը՝ սը...լ...լ, գնաց, այդ զող ու աւաղակին ծակեց ու վզգալով անց կացաւ, հինգ օրուայ ճանապարհ հեռու վայր ընկաւ:

— Յետոյ ի՞նչ է անում Բարշամը:

— Ի՞նչ պէտք է անէր. յարդի թուռ մէջքիցը գլորուեց, մնացածն էլ այնտեղ շաղ անցաւ, երկնքի երեսը բռնեց: Ինքն էլ թաւալուեց, սարի գլխից գլորուեց, ձորն ընկաւ:

ՅԻՍՈՒՍ ԲԺՇԿՈՒՄ Է ԻՇԽԱՆԻ ԺԱՌԱՅԻՆ

Հիւանդ էր իշխանի ծառան, հիւանդ, մեռնելու մօտ։ Եւ իշխանը շատ էր սիրում իւր ծառային։ Յիսուսի մասին լսելով՝ հրէաներից մի քանի ծերեր ուղարկեց Նրա մօտ. խնդրում էր, որ գայ և ծառային ապրեցնէ։

Ծերերը Յիսուսի մօտ եկան. աղաչում էին և ասում. — Նա արժանի է, որ այս ողորմութիւնն անես. որովհետեւ մեր ազգը սիրում է և մեր եկեղեցին էլ նա է շինել։

Եւ Յիսուսը նրանց հետ գնաց. դեռ շատ հեռու էր հիւանդի տանից. իշխանը բարեկամներ ուղարկեց Նրա մօտ և ասաց. — Տէր, մի յոգնիր, որովհետեւ արժանի չեմ, որ իմ յարկի տակ մտնես. խօսքով ասան, և ծառաս կբժշկուի։

Յիսուսը սիրեց իշխանին, հաւանեց նրա հաւատը և օրհնեց նրան։

Երբ այն ուղարկուած մարդիկը յետ դարձան, հիւանդ ծառային բժշկուած գտան։

ԿԱԹՆԱՂԲԻՐ

Դաւիթը քչեց ձին, գնաց։ Կաթնաղբիւրի վրայ Քուռկիկ-Ջալալին ծնկները գետնին դարկեց։ Դաւիթն ասպանդակներով ձիու կողերին խփեց. մի կողաշարը կոտրեց, ասաց. — Մի ժամ ճանապարհ ես եկել, ի՞նչ ես շուտ դադրել։

Ձին բարկացաւ, ասաց. — Ի՞նչպէս ես արեգակովը տամ, օայրուես. քո հօրեղբօր խրատը ի՞նչ շուտ մոռացար։

Դաւիթը զոջաց. վեր եկաւ, կաթնաղբիւրի ջուրը տուաւ, ձիու կողաշարը լաւացաւ։ Խոտ ու ջուր տուաւ ձիուն, ինքն էլ կաթնաղբիւրի ջրի մէջը մըտաւ, լողացաւ։ Դուրս եկաւ, հաց կերաւ, ջուր խմեց, պառկեց ու քնեց։

Մի ժամ քնեց. երբ դարթնեց, տեսաւ՝ այնպէս է լցուել, այնպէս է հաստացել, զօրութիւն, ոյժ առել, որ զարմանալի։ Թագի միջից քառասուն լիտր բամբակը հանեց, նոր գլխին եկաւ. մէջքի գօտիկը՝ որ քառասուն պատ էր գալիս, այժմ մի պատ եկաւ. թուրը՝ որ գետնովն էր քարշ գալիս, այժմ ծնկներին էր հասնում։

Պ Ո Ղ Պ Ա Տ Ի Ս Ի Ն Ը

Դաւիթն իւր աղօթքն արաւ, ձին հեծաւ, քչեց.
զնաց, պողպատի սիւնի մօտ կանգնեց: Քաշեց թու-
րը, զարկեց: Սիւնը կտրուեց, այնպէս կտրուեց, ա-
սես պողպատ չէր, պանիր էր. կտորը կտորի վրայ
մնաց, վայր չընկաւ: Դաւիթը կարծեց, թէ սիւնը
չի կտրուել, ասաց.

Ձեռնիկ, դու չորանաս, •

Որ զարկեցիր, սիւնը չկտրուեց.

Աչքիկ, դու խաւարուես,

Որ վատ նշան ես տեսնում:

Ասաց, ձեռքը չորացաւ, աչքը խաւարուեց:
Լաց եղաւ Դաւիթը. տխուր, յուսահատ լաց եղաւ:
Մտածեց, որ յետ դառնայ, տուն գնայ: Բայց մէկ
էլ մօտեցաւ սիւնին, փչեց: Որ փչեց, վերեւ կտորը
թռաւ, վայր ընկաւ: Ուրախացաւ Դաւիթն, ասաց.

Ձեռնիկ, դու կանաչ լինիս,

Որ զարկեցիր, սիւնը կտրեցիր.

Աչքիկ, դու պալծառ լինիս,

Բարի նշան ես տեսնում:

Ասածու հրամանով ձեռք ողջացաւ, աչքը լու-
սաւորուեց:

Գ Ե Ղ Զ Ո Ւ Կ Ի Ե Ը Գ Ը

Հեռու, հեռու, մութ ամպեր,

Պարզիր, երկինք կապուտակ,

Անհետացէք մէզ, մշուշ,

Թող փայլի վառ արեգակ:

Զմռան ճնշող կապանքից

Թող ազատուի բնութիւն,

Սրար-աշխարհ արթնանայ,

Զքանայ քուն, թմրութիւն:

Թող փչի մեղմիկ գեփիւռ,

Լեռներ, դաշտեր կանաչեն.

Սոխակները թող երգեն,

Առու, վտակ կարկաչեն:

Հովիւ, հօտաղ դուրս գան դաշտ,

Հօտերն ծածկեն լեռան լանջ.

Այսուհետեւ թող խնդայ

Խեղճ գեղջուկը ցաւատանջ:

Ճ Ծ Ճ Ղ Ո Ռ Կ

Բողարը համար և զգոյշ քայլերով առաջ էր գնում. կարծես որսի հոտ էր առել:

Խոտերի վրայ մի ճնճղուկ կար, փոքրիկ, փափուկ, սիրուն ճնճղուկ. կտցի շուրջը դեղնագոյն էր, գլուխը աղուամազով էր ծածկուած: Քամի էր. նա ծառի վրայ չդիմացաւ, վէր ընկաւ: Այժմ տարածած իւր անդօր թևիկները՝ ուզում էր թռչել, ծառը բարձրանալ. բայց չէր կարողանում:

Իսկ շուներ գողունի մօտենում էր նրան. մի փոքր էլ՝ և նա կբռնէր խեղճ թռչնակին: Բայց յանկարծ մօտակայ ծառից պոկուեց և ուղիղ շան դնչի առաջ՝ քարի նման վայր ընկաւ մարին, փոքրիկ մայրը. գզգզուած, այլայլուած էր նա. յուսահատ և աղիոգորմ ճիշով մի երկու անգամ յարձակուեց շան ահարկու բաց բերանի վրայ:

Նա ուզում էր ազատել իւր ծագուկը. դրան համար նա շան վրայ յարձակուեց. բայց նրա փոքրիկ մարմինը գողում էր սարսափից. նա գոհում էր իրան:

Ձոն... Խնչ ահուկի հրէշ է գա ճնճղուկի համար. բայց էլի նա չկարողացաւ իւր բարձր, ապահով տեղը հանգիստ նստել: Սէրը, մայրական սէրը վերևից վայր նետեց նրան:

Բողարը կանգ առաւ. նա հասկացաւ մօր սիրտը, նրա ոյժը և յետ դարձաւ:

ՄՍՐԱՄԵԼԻԻ ԶՕՐԲԸ

Դաւիթը բէց ձին, գնաց, սարի գլուխը բարձրացաւ: Նայեց, տեսաւ, որքան երկնքում ասող կայ, Մսրամելիքն այնքան վրան է դարկել դաշտի մէջ: Վախեցաւ Դաւիթը, ասաց. — Օրհնեալ, բարերար Աստուած, ես ի՞նչ անեմ, թէ նրանք բամբակ դառնան, ես՝ կրակ, չեմ կարող նրանց այրել. թէ նրանք գառներ լինին, ես՝ գայլ, չեմ կարող նրանց կոտորել:

Ձին ասաց. — Դաւիթ, մի վախենար, որքան քո թուրը կտրի, այնքան իմ պոչն ու աքացին կը ջարդեն նրանց: Միայն դու չխաբուիս, վայր չգաս:

Դաւիթն ասաց. — Ի՞նչ անեմ. թէ գաղտնի գրնամ, կասեն՝ Դաւիթը գող եկաւ, գող գնաց. թէ գաղտնի չգնամ, վախենում եմ նրանց բազմութիւնից:

Աստուած կանչեց, Մսրամելիքի գօրքին դարձաւ, ասաց. — Զարթեցէք, վեր կացէք, գէնքեր կապեցէք, ձիեր թամբեցէք, հեծեցէք. չառէք Դաւիթը գող եկաւ, գող գնաց:

Ինքն էլ թուրը հանեց և գօրքի մէջն ընկաւ: Երկու գլուխ գնաց, եկաւ. դաշտը արեան հեղեղով ծածկուեցաւ: Որքան Դաւիթը կոտորեց, այնքան էլ ձին ջարդեց:

Մի ալևոր մարդ առաջ եկաւ, Դաւիթին ասաց. — Դաւիթ, գլխիդ-արևիդ մատաղ, ինչո՞ւ ես այս

խեղճ մարդկանցը կոտորում: Մարամելիքը սրանց ուժով է բերել: Եթէ կտրիճ ես, գնա, Մարամելիքի հետ կռիւ արա:

Դաւիթը հարցրեց.— Ո՞րն է Մարամելիքի վերանը: Պատասխանեց.— Այն կանաչ, մեծ վրանը:

Դ Ա Ն Ի Թ Ը Ն Ո Ր Ի Մ Է Ձ

Գնաց, Մարամելիքի դռան առաջ կանգնեց, ասաց.— Մարամելիքին կանչեցէք, գայ, կռիւ անենք. անմահ է, նրան մահ եմ բերել. անգրող է, նրան գրող եմ բերել:

Ասացին.— Մարամելիքը քնած է. եօթն օր է քնում, դեռ երեքն է անցել,

Ասաց.— Չեմ իմանում, պիտի գայ՝ կռիւ անենք:

Բերին, շամփուրներ կրակին գցեցին, կարմրացրին, Մարամելիքի ոտքին տուին: Մարամելիքը քնի մէջ կանչեց.— Անպիտաններ, տեղս լաւ չէք չինել. լու կայ, ինձ կծում են:

Դաւիթը վրայ բերաւ.— Վեր կաց, լու չէ, ես եմ:

Մելիքը վեր չկացաւ, էլի քնեց: Այս անգամ գութանի խոփ կրակցրին, նրա ոտքին տուին:

Մարամելիքն քնի մէջ ասաց.— Անպիտաններ, տեղս վատ էք չինել, լուերն ինձ կծում են:

Դաւիթը կանչեց.— Մարամելիք, վեր կաց, ես ու դու կռիւ անենք:

Մարամելիքը վեր կացաւ: Որ Դաւիթին տեսաւ՝ փչեց. նրա խելքով Դաւիթը պիտի ընկնէր: Բայց Դաւիթը պինդ կանգնած է: Ասաց.— Դաւիթ, արի, նստի՛ր, ուտենք, խմենք, խօսենք, յետոյ կռիւ անենք:

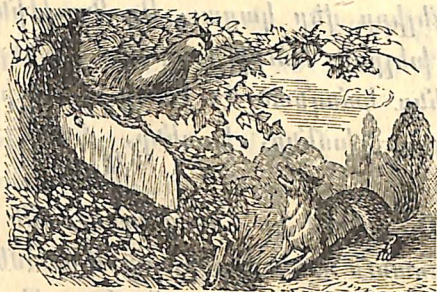
Դաւիթն ուզում էր ձիուց իջնել, ձին փախչում էր. ձին իմաստուն էր. գիտէր, որ Մարամելիքը քառասուն գաղ հոր է փորել, բերանը թոռերով ու թաղիքներով ծածկել, որ Դաւիթը նստի, հորի մէջն ընկնի:

Դաւիթին խաբեցին, ձիուց վայր բերին: Չին քաբկացաւ, փախաւ, սարի գլուխը գնաց: Դաւիթին հորի վրայ նստեցրին. նստեց և հորի մէջն ընկաւ:

Մելիքն ասաց.— Նա պէտք է ինձ հետ կռիւ անէր. թող մնայ այնտեղ, մինչև ոսկրները փլուտեն:

Չարերը շրջապատեցին ինձ, իմ ձեռներն ու ոտները կապեցին. քայց Դու, ո՞վ իմ Տէր, մի՛ հեռանար. փրկի՛ր ինձ, ազատի՛ր ինձ առիւծի բերանից:

Նրանց բերանը իռլից աւելի կակուղ է. քայց չարութեամբ լիքն է սրտները. նրանց խօսքերը ձէծից աւելի կակուղ են, քայց արած թրեր:

Ո Ւ Ն Տ Ա Ւ Ո Ր Ա Ղ Ո Ւ Է Ս

Քաղցած էր աղուէսը. մօտեցաւ արլորին, ասաց. «Արլորիկ, որքան սիրուն ես երգում. երանքան չունենայի, զիշեր-ցերեկ այստեղ նստէի և քաղցր ձայնդ լսէի: Բայց ավստ, վաղուանից էլ անուշ երգդ չեմ լսիլ, որովհետեւ ս. Կարապետ օւլի տի պիտի գնամ: Է՛հ, մեղաւոր եմ, շատ չարութիւններ եմ գործել. այժմ լաց եմ լինում, աղօթք եմ անում, ծոմ եմ պահում, ուխտի եմ գնում, որ Աստուած մեղքերիս թողութիւն տայ: Ա՛խ, արլոր, որքան բարի կլինես, որ ինձ հաւաքունը տանես, այնտեղ հաւերից էլ ներողութիւն խնդրեմ, յետոյ ս. Կարապետ գնամ:

Արլորը լսեց խաբեբայի խօսքերը, խղճաց ներան, ասաց. — Ահա հաւաքունը, շտապիր:

Վազեց աղուէսը, հաւաքունը մտաւ, բռնեց հաւերին, խեղդեց ու կերաւ: Արլորին ասաց.

— Ո՛վ արլոր, զիտես որ անպաշար և անօթի կարելի չէ ուխտի գնալ, այն էլ այստեղից ս. Կարապետ:

Ա Ղ Օ Ր Զ

Աստուած, լսի՛ր ինձ, նեղութեան մէջ եմ:

Ձերմ աղօթքներս ուղղում եմ ահա

Քեզ մօտ երկինքը: Կարող ես սարդի

Ոստայնի թելը ամրացնել ինչպէս

Նաւի հաստ պարան. ամենակարող

Քո զօրութիւնը կարող է երկաթի

Պինդ կապանքները ոստայնի բարակ

Թելերի փոխել. կամեցիր, կընկնին

Այս շղթաները, և կպատառւին

Քանտիս պատերը:

Օ Գ Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Գիշերը Ձենով-Յովանը երազ տեսաւ. Մարայ աստղը պայծառ էր, Սասմայ աստղը մռայլ: Քնից վեր կացաւ, ասաց. — Կնիկ, վեր կաց. երազ տեսայ՝ Մարայ աստղը պայծառ էր, Սասմայ աստղը մռայլ. Դաւիթը ձեռքից գնաց:

Ասաց. — Այ մարդ, քո տունը չքանդուի, քեզ համար քնում ես, ուրիշներին համար երազ տեսնում:

Յովանն էլի քնեց. տեսաւ՝ Մարայ աստղը շատ պայծառ, Սասմայ աստղը քիչ էր մ'նում՝ անցնէր: Վեր կացաւ, կնոջը կանչեց:

Կնիկն ասաց. — Այ մարդ, բաւական է. դու չես քնում, ինձ էլ չես թողնում, որ քնեմ:

Ձենով-Յովանն էլի քնեց, նոր երազ տեսաւ. Մարայ աստղն եկաւ, Սասմայ աստղը կուլ տաւ: Ասաց. — Կնիկ, վեր կաց, Դաւիթին սպանեցին:

Կնիկն ասաց. — Ա՛, դու ինչո՞ւ չես քնում. ամ գիտէ, հիմի Դաւիթը սրտեղ է կերուխումի՞ն քրտեղ:

Ձենով-Յովանը բարկացաւ. կնկանը մի աքացի գարկեց. կնիկը վեր կացաւ, ճրագը վառեց:

Յովանը զէնքերը կապեց, պատրաստուեց, գլխաց, գոմի դուռը բաց արաւ, ձեռը սիպտակ ձիւ մէջքին տարաւ. ձին փորը գետնին տուաւ: Հարցրեց. — Սիպտակ ձի, Դաւիթի կռուին երբ կհասցնես ինձ:

Պատասխանեց. — Մինչև առաւօտը: Յովանն ասաց. — Ափսոս այն կեր, որ քեզ եմ տուել:

Գնաց, ձեռը կարմիր ձիու մէջքին տարաւ: Հարցրեց. — Կարմիր ձի, Դաւիթի կռուին ինձ երբ կհասցնես:

Պատասխանեց. — Մինչև մի ժամ:

— Ափսոս իմ նեղութիւն, որով քեզ եմ պահել:

Ապա գնաց, ձեռը սև ձիու մէջքին տարաւ: Սև ձին փորը գետնին չտուաւ. Յովանը սև ձիու գլուխը համբուրեց, հարցրեց.

— Սև ձի, Դաւիթի կռուին ինձ երբ կհասցնես:

Ասաց. — Թէ կարողանաս քեզ պահել, ոտդ դրնես մի զանգուն, մինչև միւս ոտդ էլ չուռ տաս, միւս զանգուն տանես, քեզ Դաւիթի կռուին կհասցնեմ:

Ձենով-Յովանը սև ձին հեծաւ. ինչ հեծաւ. ոտը մի զանգուն էր դրել, մինչև միւս ոտն էլ չուռ կտար, միւս զանգուն կղնէր, սև ձին հրեղէն էր, թռաւ, Յովանին սարի գլուխը տարաւ:

Քուռկիկ-Ջալալին խրխնջալով Ձենով Յովանի մօտ եկաւ: Ձենովը վախեցաւ, ասաց. — Դաւիթն սպանուած է, ձին փախել, այստեղ է եկել:

Յովանը կանչեց, ձայնը սար ու ձոր ընկաւ. ասաց. — Դաւիթ, սրտեղ ես, յիշիր Մարութայ բարձրը Աստուածածին, յիշիր սուրբ Նշանը, որ քո աջ թիկին:

Ձայնը Դաւթի ականջն ընկաւ. ասաց.—Ո՛վ Մարութայ բարձր Աստուածածին, ո՞վ սուրբ Նը-
շան: Երկնքից չլթաներ կախ ընկան, Դաւիթը
բռնեց, թռաւ, հորից դուրս եկաւ:
Մարմնիկը սարսափեց. էլ չկարողացաւ Դաւ-
թին մօտենալ:

Աստուած մէկ է, ողորմութիւնը հա-
զար:

Բարեկամը նեղ օրուայ համար է:

Նա է յաղթում, ով որ յոյսը Աստծու
վրայ է դնում:

2 Ի Ի Ն

Երբ ձիւն է գալիս երկնքից ի վար,

Իմացիր՝ մեծ բախտ է մարդոց համար.

Վերմակի պէս տաք ծածկում է գետին,

Որ բոյսի արմատն դիմանայ ցրտին.

Հողին տալիս է հիւթ, պարարտութիւն,

Դաշտին ու արտին մեծ առատութիւն.

Մի տրտնջար, մարդ, դու բնութիւնից,

Թէ տաք և թէ ցուրտ օգուտ են մեզ միշտ:

Բ Ա Ր Դ Գ Ո Ր Ժ Ը

Եօթանասուն տարեկան աւուր ծերունին իւր
պարտիզի մէջ տանձի և խնձորի ծառ էր տնկում:
Ջատ աշխատելուց խեղճը քրտնել, ջուր էր դա-
ռել:

Մի երիտասարդ պարոն տեսաւ ծերունուն և
ասաց. «Ծերսկ, ինչո՞ւ ես իզուր նեղութիւն քա-
շում. ինչո՞ւ ես տանջում, չարչարում. մինչև այդ
ծառերն արմատ բռնեն, մեծանան, պտուղ տան,
դու կմեռնիս:

— Ի հարկ է՝ կմեռնիմ, պատասխանեց բարի
ծերունին. բայց ինչպէս երևում է, դու կարծում
ես, թէ մարդ միայն իւր գլխի համար պիտի աշ-
խատի: Ո՛չ, սրդեակ, ուրիշների համար էլ պէտք է
մտածենք: Անձ տնկում եմ այս ծառերը. թող սը-
րանք մեծանան, պտուղ տան, և ես մեռած լինիմ.
Ի՞նչ անենք: Ուրիշները կուտեն, կիչեն իմ բարի
գործը և կօրհնեն ինձ:

Ով որ Աստծուն սիրում է, միշտ քա-
րի է գործում:

Մ Ե Ր Ա Ս Տ Ղ Ը

Աստղերը պէճ-պէճ վերեն են փայլում

Նման տղայոց ցոլուն տչերուն.

Մի սիրուն աստղիկ կայ երկնի վրան,

Գիտեմ այն աստղը որին է նման:

Մեր դպրոցի մէջ կայ խելօք տղայ,

Դասերը միշտ լաւ սովորում է նա.

Հլու աչկերտ է, ժիր ամեն բանին,

Նա կլինի աստղը մեր ալգեստանին:

ԴԱԽԹԻ ԵՒ ՄՍՐԱՄԵԼԻՔԻ ԿՌԻՒԸ

Դաւիթն ասաց.— Մարմեղիք, այն անգամ ինձ խաբեցիր, հիմի ինչ պիտի անես:

Մարմեղիքն ասաց.— Արի, նստի՛ր:

Ասաց.— Ել չեմ նստիլ, վեր կաց, կոխ ա-
նենք:

Մարմեղիքն ասաց.— Կռիւր զօրով է, թէ
հերթով:

— Հերթով է:

— Որ հերթով է, հերթն ումն է. մեծը կո-
ւմ, թէ դու:

— Հերթը քոնն է:

Դաւիթը գնաց, հրապարակի մէջ կանգնեց:
Մարմեղիքը գնաց, եկաւ, իւր գուրզը զարկեց.
փոշի բարձրացաւ, արևի երեսը ծածկեց. ասաց.—
Դաւիթը հող էր, հող դարձաւ:

Դաւիթն ասաց.— Մարմեղիք, ես դեռ այստեղ
եմ, գնա, մէկ էլ զարկիր:

Մարմեղիքն երեք անգամ գնաց, եկաւ, գուրզը
զարկեց. փոշի բարձրացաւ, Դաւիթին բռնեց, ար-
ևի երեսը ծածկեց: Ասաց.— Դաւիթը հող էր, հող
դարձաւ:

Դաւիթն էլ ասաց.— Մարմեղիք, ես դեռ այս-
տեղ եմ:

Ձարկելու հերթը Դաւիթին հասաւ:

Մարմեղիքն ասաց.— Դաւիթ, խնդիր ունիմ:

— Ի՞նչ խնդիր:

— Ուզում եմ քառասուն դադ հոր փորեմ:

— Փորիր:

— Ես գնամ, հորի մէջ նստեմ, հորի բերանին քառասուն ջրաղացաբար քաշել տամ, քարերի վրայ էլ քառասուն գոմշի կաշի գցել տամ, նոր խփիր:

Դաւիթն ասաց. — Լաւ, ինչպէս ուզում ես, արա:

Մարամելիքն էլ այնպէս արաւ:

Դաւիթը գնաց, եկաւ, որ զարկէր: Մարամելիքի մայրն առաջ եկաւ, ասաց. — Դաւիթ, չէ՞ որ քեզ պահել, պահպանել եմ, այդ մէկ զարկն ինձ բաշխիր:

Դաւիթը բաշխեց:

Մէկ էլ գնաց, եկաւ, որ զարկէր, Մարամելիքի քոյրն առաջ եկաւ, ասաց. — Դաւիթ, երբ դու փորը էիր, ես քեզ շալակել, ման եմ ածել. այդ մէկ զարկն էլ ինձ բաշխիր:

Դաւիթը այդ էլ բաշխեց:

Մնաց երրորդ զարկը: Դաւիթն գնաց, եկաւ՝ որ զարկէր, Մարամելիքի քոյրն էլի եկաւ, ասաց.

— Դաւիթ, այդ մէկ զարկն էլ ինձ բաշխեա:

Ասաց. — Գնա, անպիտան, ես մնացի, մի զարկ է Աստուած:

Դաւիթը գնաց, եկաւ, Աստու անունը տուաւ, յիշեց Մարութայ բարձր Աստուծածինը, ս. Նշանը, որ իւր աջ թիկն, և զարկեց: Որ զարկեց, Աստու ճրամանով քառասուն գոմշի կաշին կտրեց, քառա-

սուն ջրաղացաբարն էլ կտրեց, անցաւ, Մարամելիքին միջից կէս արաւ:

Մարամելիքը կանչեց, ասաց. — Դաւիթ, ես գեռ այտեղ եմ:

Դաւիթն ասաց. — Մարամելիք, մի քեզ թափ տուր:

Մարամելիքը որ իրեն թափ տուաւ, մի կէսն այս կողմ, միւս կէսն այն կողմն ընկաւ:

Մասմայ քաղաքն աղատուեցաւ. Դաւիթը Մսրն էլ գրաւեց, եղաւ թագաւոր:

Տուէք Տիրոջը, ո՛վ Աստուծոյ որդիք, փառք եւ օրհնութիւն տուէք Տիրոջը:

Հեթանոսները կուլ գնացին այն հորի մէջ, որ շինել էին. նրանց ոտները փաթածուեցան այն վարմի մէջ, որ թագցրել էին:

Արդարութիւնով մարդ բարձրանում է, չարութիւնով ընկնում, կործանում:

Յ Ո Յ Ս

Թող փչէ քամին պինդ պինդ երեսին,
Վերից՝ ամպերից սաստիկ թող ձիւն գայ,
Որքան որ կուգէ՝ թող փչէ ձմեռ,
Յուսով եմ՝ վաղ-ուշ գարուն պիտի գայ:

Թուխպը թող պատէ երկինքը պայծառ,
Թանձր մառախուղ երկիր թող պատէ,
Տարերք աշխարհիս խառնուին իրար,
Յուսով եմ՝ վաղ-ուշ արեւ պիտ ծագէ:

Թող գայ փորձութիւն, թող գայ հալածանք,
Խաւար թող գառնայ անաղօտ լոյսը,
Սարսափելի չեն մարդու տառապանք,
Միայն չկտրուի խղճուկի լոյսը:

Հ Ա Ս Կ Ե Ր

Ամառն էր. արտերը հասել, հնձող էին կանչում:
Երեսան դաշտում վազվզում էր, խաղում, իսկ հայրը
մէկ որդուն էր նայում, մէկ արտին և հիանում:
Հասկերը գրաւեցին երեսայի ուշը. նայեց, տեսա՛ւ՝
բոլոր հասկերն իրանց գլխները կախել, խոնարհել են,
միայն մէկ հասկ կայ, որ գլուխը բարձր բռնել,
հպարտ հպարտ իւր ընկերներին է նայում. ասես՝
ծաղրում է նրանց:

Երեսան դարձաւ հօրը, հարցրեց.— Հայրիկ,
ինչո՞ւ այդ հասկն այդպէս ուղիղ է կանգնել. ինչո՞ւ դա
էլ միւսների պէս խոնարհ՝ գետնին չի նայում:

Հայրը պատասխանեց.— Ո՛րդի, բոլոր հասկերը
հատիկներով լիքն են, դրա համար էլ իրանց գլխնե-
րը վեր են թողել: Իսկ այդ ուղիղ կանգնած հասկը
դարտակ է. դարտակութիւնից է նրա հպարտութիւնը:

Պտղատու ծառը գլուխը կախ կախահի:

Երկաթավաճառը երկու խոփ ունէր. երկուսն էլ մի կտորից. երկուսն էլ մի վարպետի ձեռքով շինուած:

Դրանցից մէկը երկրագործի ձեռքն ընկաւ. նա տարաւ, բանեցրեց: Միւսը խանութում ընկած մնաց:

Մի քանի ժամանակից յետոյ այդ խոփերը իրար պատահեցին: Մէկը սիրունացել, արծաթի պէս պսպղում էր. միւսը սևացել, ժանգոտել էր: Զարմացաւ սևացած խոփը, հարցրեց.

— Այդ ինչիցն է, բարեկամ, որ դու այդպէս գեղեցկացել, արծաթի պէս պսպղում ես, իսկ ես սևացել, ժանգոտել եմ:

Պատասխանեց. — Նրանից է, որ ես միշտ աշխատել եմ, իսկ դու պարապ-սարապ՝ խանութումն ընկած ես մնացել:

Խնչպէս արծիւն օդի մէջ իշխում, ինչպէս արեւը պայծառ աստղերի մէջ թագաւորում, այդպէս էր Մհերը բոլոր պետերի, իշխանների մէջ: Կայծակի թուրն իւր ձեռքին բռնած՝ ընկճում, խորտակում էր ամեն չար բան, պահում, պաշտպանում՝ ինչ որ բարի էր: Նստում էր նա իւր Սասուն քաղաքում, այնտեղից սարսափ օտարին աղղում: Ոչ ոք չէր կարող նրա դէմ կանգնել: Ո՛չ միայն մարդիկ, այլ դև և վիրապ, գազան կատաղի՝ նրա հարուածին չէին դիմանալ:

Խնչպէս երկնքից կայծակ է թռչում, ջնջում, կործանում՝ ինչի որ դիպչում, այդպէս էր Մհերը Սասունից իջնում և իւր թշնամուն հող մոխիր դարձնում:

Այրերի միջին ապրող դեերը նրա անունիցն էին սարսափում. գահերի վրայ նստած պետերը «Մհեր» լսելիս՝ դողում, սարսռում:

Դեռ նա փոքր էր, տասը տարեկան: Դէպ Սասուն տանող լեռնուղու վրայ առիւծ երևաց, անռելի վիշապ: Ոչ ոք Սասունից չէր կարող դուրս գալ: Վիշապն ամենի ամենին բռնում է, հուպ տալիս, լափում:

Եւ Սասունի մէջ թանգուլթիւն ընկաւ. հացը կտրուեց. ինչպէս մանկազը արտն է հնձում, այդպէս էր սովը մարդկանց կոտորում:

Մհերը մի օր իւր հօր մօտ եկաւ և այսպէս

խօսեց.— Զայրիկ, ինչո՞ւ է հացը կտրուել. ինչո՞ւ սասունցիք այսպէս փակուել են իրանց քաղաքում: Ինչո՞ւ մեր դրսի գիւղ բաղաքներից ցորենն չեն բերում:

— Որդի, վիշապ է ճամբին լոյս ընկել, ով անց է կենում, բռնում է, լափում:

— Զայրիկ, հեռուից է մարդկանց վնասում, թէ՛ մօտենալիս է բռնում, ուտում:

— Հեռուից չէ կարող մարդկանց վնասել, ով մօտենում է, նրան է ուտում:

— Որ այդպէս է, հայր, առաւօտը վաղ ես դուրս կգնամ, կռուեմ նրա հետ. տեսնեմ՝ ի՞նչպէս է նա ինձ վնասում:

— Որդեակ, ո՛չ սուր և ո՛չ նետ նրան չեն աղդում. դուր է գնալդ, նա քեզ էլ կուտի:

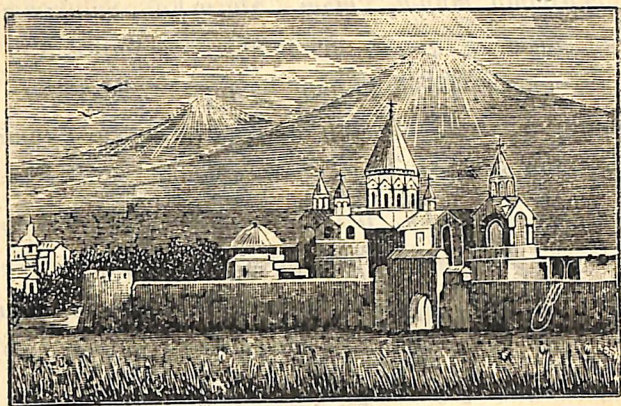
Մհերը հօրը ականջ չդրաւ. առաւօտը վաղ տանից դուրս եկաւ, առիւծին գնաց:

Քաղցած էր վիշապը. մի քանի օր էր, որ այն տեղերը մարդ չէր անց կացել: Կատաղած էր նա. աչքեր կարմրել, արնով են կալուել: Ուռնում է, գոռում, սարսափ տարածում: Նրա ահիցը մեծ անտառի մէջ էլ ձայն չի լսում: Թռչունը քաշուել, իւր բոյնն է մտել. գազանը փախել, իւր որջում պահուել:

Վիշապը տեսաւ՝ ահա հեռուից հաստատուն քայլով առաջ է գալիս մատղահաս տղայ: Երբ որ մատղահաս տղան մօտեցաւ կատաղած գազանին, սա մի պինդ գոռաց, ահուելի ձայնով թնդաց, որոտաց, տեղից վեր թռաւ, նրա վրայ ընկաւ:

Իրար բռնեցին. Մհերն ու վիշապ իրար բռնեցին և քաշքշեցին: Վիշապի գլխից Մհերը բռնեց, կատաղի թափով որ գետին զարկեց, գետինը պատռուեց, նա մէջը խրուեց. ապա վրայ հասաւ, ծնօտից բռնեց, ճղեց ու քաշեց, մի կողմ չպրտեց:

Եւ այդ օրուանից անունը մնաց Առիւծաձի Մհեր:

Է Ջ Մ Ի Ա Ժ Ի Ն

Մի օր կար՝ մենք էլ ուրիշ ազգերի հետ մոտորուած, կռապաշտ էինք. ճշմարիտ Աստուածը թողած՝ քարի ու փայտի ձեռագործ արձաններ էինք պաշտում:

Եկաւ Քրիստոս և քրիստոնէութեան առաջին ճառագայթը՝ առաջին անգամը մեր աշխարհի վրայ գցեց. մեր Աբգար թագաւորին իր բոլոր հաւատակների հետ քրիստոնեայ շինեց:

Բայց խաւարի մէջ մեծացած մարդիկը դեռ խաւարը լոյսից շատ էին սիրում. կռապաշտութիւնը նորից գլուխ բարձրացրեց:

Հայի Աստուածը ողորմած էր. երեք հարիւր տարի յետոյ վեր կացրեց մի բարեպաշտ հայ մարդ՝ Գրիգոր անուանով, ու նրա ձեռքով մեր աշխարհը հուր յաւիտեանական անհանգչելի լուսաւորեց:

Գրիգորը մեր կռապաշտ Տրդատ քաջ ու հզօր

թագաւորին և բոլոր հայերին քրիստոնեայ շինեց. մեր ազգի հայ անունի վրայ քրիստոնեայ բառն էլ աւելացրեց. անուններս հայ-քրիստոնեայ դրեց: Եւ Աստուծոյ տաճարը՝ Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսի հրամանով շինեց Վաղարշապատ քաղաքումը՝ Տրդատ թագաւորի ապարանքից ոչ հեռի:

Մայր եկեղեցու տեղը Փրկիչն ինքն իւր ձեռքով նշանակեց:

Գրիգորն երազում տեսաւ, որ երկինքը բացուեց. Միածին Որդին Յիսուս Քրիստոս լուսեղէն կերպարանքով՝ հրեշտակների անթիւ բազմութեամբ շրջապատուած՝ իջաւ երկնքից:

Նա բռնած ունէր ձեռքին ոսկի մեծ ուռն. իջաւ, հասաւ քաղաքի կեդրոնը և ձեռքի ուռովը խփեց գետնին:

Ուռի հարուածի ձայնը դղրդեցրեց երկիրը և տարածուեց մինչև սանդարամետի անդունդը:

Մէկ էլ սուրբ Գրիգորը տեսնում է, որ Քրիստոսի իջման տեղը կախուեցաւ մի ճախարակաձև ոսկի խարիսխ և մեծացաւ, բարձրացաւ, եղաւ մի մեծ բլրի չափ:

Այդ բլրի վրայ տնկուեց մի շատ բարձր հրեղէն սիւն, որի գլխին փայլեց լուսափայլ խաչը:

Այդ բլրի տակից յանկարծ մի վարար աղբիւր դուրս հոսեց ու քչքչալով ծածկեց մեր աշխարհը՝ ինչպէս կապոյտ ծով:

Հէնց այդ ժամանակ մեր աշխարհի բոլոր բնա-

կիշները, որոնք մինչև այդ օրը մրի պէս սև էին, լողացան այդ ծովի մէջ ու դարձան ինչպէս մետաքսի պէս փափկաբուրդ գառներ։ Սրանք բոլորը թեւաւորուեցին և խառնուեցին հրեշտակների դասին հետ։

Այդ ժամանակ Ինքը Տէր Յիսուս Քրիստոսն Իւր օրհնուած բերանով սուրբ Գրիգորին ասաց. — Քո ձեռքով հայ մարդը իւր վրայից պիտի շարտի խաւարի ծածկոցը և սպիտակ, թեւաւորուած գառների նման թռչի երկինք, միանայ հրեշտակներին հետ։

— Իսկ իմ իջման տեղը, հրամայեց Միածին Որդին, ուր ես ուռով խփեցի, դու պէտք է այս աշխարհի մայր եկեղեցին կանգնես, անունը Էջմիածին դնես։ Այստեղ կնստեն քո յաջորդները մինչև աշխարհի վերջը։

Եպրի՛ քաջ և հզօր Տրդատը. լսեց սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչից Քրիստոսի հրամանն ու գնաց, բարձրացաւ Մասիս սարը։ Նա ուզեց, որ Էջմիածնի տաճարի հիմնաքարերը հայոց սարերի թագունէն Արարատի սրտիցը լինի։

Իւր ձեռքով քաջ Տրդատը փորեց Մասիսի կուրծքը, հանեց նրա միջից ութ հատ ահագին, անտաշ ու անկոփ, ծանր լեռ քարեր ու մի բամբակի թեթև խարարի պէս առաւ շալակն ու ոտով բերեց Վաղարշապատ, նստնցով Էջմիածնի հիմքը դրեց։

Այդ ժամանակ Գրիգորը դեռ աշխարհական էր։

Գնաց, կաթուղիկոս ձեռնադրուեց ու վերադարձաւ, եփրատ գետով Տրդատին և նրա հետ եկած բաղմութեանը մկրտեց, քրիստոնեայ շինեց։ Եկաւ Վաղարշապատ, իւր ձեռքով մեռն օրհնեց. այն մեռնոյ մեր մայր եկեղեցին օծեց և անունը կնքեց Էջմիածին։

Տրդատն էլ իւր պալատի կողքին մի փառաւոր վեհարան շինեց և հայրապետական աթոռը մէջը հաստատեց։

Այն օրից այս օր Էջմիածինը մեր պարծանքն է. մեր հայրապետների աթոռն է։

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԳԻՇԵՐԸ ԳԻՒՂՈՒՄ

Լուսնկայ գիշեր,
Երկինքը պայծառ.
Անհամար աստղեր
Փայլում են վառ վառ:

Քնած է այնտեղ
Հայի հին գիւղը,
Մթնած և լուռ է
Գիւղացու խուղը:

Եւ ժիր գիւղական
Ընտանիքն ահա
Սրահում, կալում
Կամ կտրի վրայ:

Խոնջացած օրուան
Դառն աշխատանքից,
Ոտնուճոց արած՝
Քնած են հանգիստ:

Մէր-մանուկ այսպէս
Գրկուած են, քնած.
Վերեւիցն ասես
Ժպտում է Աստուած:

Միայն աղմկում է
Այս լուռ թիւնը
Գիւղացու սալի
Խուլ ճռնչիւնը:

Եւ նրա գլխին
Կանգնած գիւղացին
Հօրովէլ է երգում,
Հանգիստ է հոգին:

Ե Ր Կ Ո Ւ Ը Ն Կ Ե Ր

Աշոտն ու Սմբատը անտառ գնացին: Որտեղից որ էր նրանց առաջը դուրս եկաւ մի արջ: Աշոտն փախաւ, մի ծառ բարձրացաւ: Սմբատը մնաց իւր տեղը կանգնած: Ուրիշ ճար չունէր, վայր ընկաւ գետնին, մեռած ձևացաւ:

Արջը մօտեցաւ, իւր գունչը մեկնեց, սկսեց հոտոտել: Տեսաւ չունչ չկայ. կարծեց մեռած է, անչունչ դիակ է, թողեց, հեռացաւ:

Աշոտն իսկոյն ծառից ցած եկաւ, հարցրեց Սմբատին. — Այն ի՞նչ էր փափստում արջն ականջիդ:

«Արջն ականջիս այս էր փափստում. — Վատ ընկեր ունիս. վտանգի ժամին նա իւր ընկերին մենակ է թողնում»:

Ե Ր Կ Ո Ւ Ժ Ա Ն Ա Պ Ա Ր Հ Ո Ր Դ

Երկու ճանապարհորդ իրիկնադէմին մի գիւղ հասան: Հիւրանոց չկար, իջեան նոյնպէս. բայց մեր գիւղացու տունը հիւրի տունն էլ է: Օտարականը դրսում չի մնալ, ոչ մի բանի նեղութիւն չի քաշիլ: Մի գիւղացի նրանց իւր տունը տարաւ, լաւ պատուեց, կերակրեց: Յոգնած ճանապարհորդները շուտ պառկեցին, քնեցին:

Կէս գիշերին աղմուկ, աղաղակ բարձրացաւ. մարդիկ գոռում են, գոչում, «օգնութիւն» կանչում. եկեղեցու զանգերն էլ կոտրատում են: Ճանապարհորդները վեր կացան, տեսան՝ ամբողջ շրջակայքը լուսաւորուել է: Հաբեան տունն այրում էր:

Մէկն շտապով շորերը հագաւ, ուզում էր դուրս գալ, օգնութեան հասնել: Միւսը նրան բռնեց. — Աւերիւրդ է, եղբայր, տեղդ ծանր կաց: Առանց մեզ էլ շատ օգնողներ կան. գլուխդ իզուր փորձանքի մէջ մի գցիր: Քեզ ինչ թէ այդտեղ տուն է այրում. հանգիստ քնիր, առաւօտը վեր կենանք, մեր ճանապարհը շարունակենք:

— Գութ չկայ քո սրտում, եղբայր, ասաց ընկերը և դուրս թռաւ:

Գնաց, տեսաւ՝ կրակը բռնել է ամբողջ տունը. կրակի հանդէպ մի կին կանգնած՝ մազերն էր փետում, աղիողորմ ձայնով լաց էր լինում, «որդիքս», «որդիքս» էր կանչում: Բարի ճանապարհորդը հասկացաւ մօր ցաւը, նետուեց, կրակների մէջ մտաւ:

— Կորաւ խեղճը, ասում էին տեսնողները: Բայց նա մի ընդունից դուրս եկաւ. դուրս եկաւ, յետևիցն էլ տունը փութեց: Նրա մազերը վառւում էին, վառւում էին և շորերը. նա գրկած երկու մանուկ՝ թռչում էր դէպի արտասուող կիներ: Մարդիկ վրայ թափուեցան, կրակները հանգցրին, բարի ճանապարհորդին աղատեցին: Խեղճ կիներ մօտ եկաւ և օրհնելով օտարականի կեանքը՝ իւր երեխաներին վերցրեց:

Տ Խ Ո Ւ Ր Ե Ր Ե Մ Ա Յ

Մի օր փոքրիկ տղան ասաց.

— Ի՜նչպէս կուգեմ ես, մայրիկ,

Մտքիս մէջը կարծածիս պէս

Լինել տղայ երջանիկ:

Ծիծաղելով ասաց մայրը.

«Որդիակ, քնչ է քեզ պակաս,

Աշխարհքումը կա՛յ այնպէս բան,

Որն որ դու չունենաս:

Հայր ու մայրդ գլխիդ վրան,

Շորերդ տաք ու մաքուր,

Փափուկ կողինք, բնակարան,

Առատ, անուշ կերակուր:

Նայիր շուրջդ, սիրո՛ւն որդի,

Շատ մարդ ունի քեզ չափ բան,

Դու չգիտես, որքան աղքատ,

Տկլոր, քաղցած որբեր կան»:

— Հէնց այդ է որ, քնքո՛յշ մայրիկ,

Ինձ չէ տալիս ուրախ օր,

Որ իմ շուրջը ամեն տղայ

Ինձ նման չէ բախտաւոր:

ՀԱՆՐԱՆԻ ԱՐՋԵՍՏՐ

Մի թագաւոր է եղել, անունը Հեոն: Գիշերը
քնել է, երազ տեսել: Առաւօտը կանչել է գիտուն
մարդկանց, հարցրել: Մինն էլ կարացել չի երազի
միտքը բացատրել: Թագաւորը ամենին բռնոտել է:
Վեզիրներին ասել է. — Մինչև երեք օրը երազս թէ
չէք բացատրել, գլխերդ կտամ: Թէ բացատրողը
տղամարդ լինի, իրան քաշովը ոսկի կտամ. թէ կնիկ
լինի, սանամէր կշինեմ, թէ աղջիկ լինի, թագուհու
պատիւը նրան կբաշխեմ:

Լուր են բերել թագաւորին, թէ մի աղջիկ
ուզում է քեզ տեսնել: Աղջիկը եկել է, ասել. — Թա-
գաւորն ապրած կենայ, իմ հօրը պնդոցումն ես գրել.
այդ նրան արժանի տեղ չի. խնդրում եմ հանես, ես
կբացատրեմ քո տեսած երազը:

Թագաւորը աղջկայ խօսքը լսում է: Աղջկին
ասում է. — Այն որ ասում ես, թէ եօթը նիհար
հասկ եօթը չաղ հասկ կուլ տուին, դա այն է նը-
շանակում, որ եօթը տարի սով պէտք է լինի: Իսկ
այն որ ասում ես, թէ եօթը չաղ հասկ եօթը նիհար
հասկ կուլ տուին, դրա նշանակութիւնն այն է, որ
եօթը տարի լիութիւն պէտք է լինի: Ել այս խեղ-
ճերին ինչո՞ւ ես բռնոտել, պնդոցը գրել:

Թագաւորը բռնոտած մարդկանց ազատում
է: Ել երեսը չի տալիս՝ որ խելօք աղջկանը բան
ասի, յետոյ է վեզիրին նրա մօտ ուղարկում, ասում,
որ գայ, թագուհի դառնայ:

Աղջիկը չի յօժարւում. — Թող թագաւորը չնե-
ղանայ, ասում է, ես նրան կնիկ չեմ դառնալ, քա-
նի որ մի արհեստ, մի շնորք չի իմանում: Այսօր
թագաւոր է, կարելի է էգուց խեղճացաւ, ինչ ա-
նենք, իմ պահելու պէտք է դառնայ: 2է, ես կամք
չեմ տալ, մինչև չգնայ, մի արհեստ չսովորի:

Թագաւորը լսում է ու գնում, գորդ գործելը
սովորում: Յետոյ պսակւում են: Եօթը լի ու առատ
տարիքն անց են կենում, վրայ են հասնում սովի
տարիքը: Ամենքն էլ սովի պակասութիւն են քա-
շում: Թագաւորն անգամ հաց չի ունենում. մի քա-
րաւանի ընկեր է դառնում, գնում ցորեն առնելու:
Ջատ են գնում, թէ քիչ, այդ Աստուած գիտէ,
ճամբին աւազակներ են դուրս գալիս, թագաւորի և
ընկերների առաջը կտրում, եզած չեղածը խլում,
յափշտակում, իրանց էլ գերի անում:

Գերիներին վիճակով բաժանում են. թագա-
ւորն ընկնում է մի ունկոր աւազակի: Սա իւր գե-
րիներին չէր նեղացնում. հէնց այն է՝ մի գլուխ ու-
տացնում էր և խմացնում:

Երկար ժամանակ պարապ նստելուց յետոյ թա-
գաւորն ասում է. — Ես քո գերին եմ, ինչո՞ւ չես ինձ
բանեցնում:

— Ինչ օգուտ, որ բանեցնեմ:

— Ես լաւ արհեստ գիտեմ, մեծ օգուտ կունե-
նաս:

— Ի՞նչ արհեստ:

—Այնպէս գորգեր կգործեմ, որ տեսնես՝ հիւսնաս, նայելուց չկշտանաս:

—Վահ, դու այդպէս շնորհք ես ունեցել՝ ես անտեղեմիկ. դրա համար քեզ ի՞նչ է պէտք, ասա, տամ:

—Բրդի թել տուր և ներկեր:

Աւագակը տալիս է: Թագաւորը գորգեր է գործում, սիրուն, աննման գորգեր: Նկարների մէջ իւր անունը, ազգանունը, տեղը և վիճակն է պատմում: Ով տեսնում է, մնում է հիացած: Մինն էլ է չի հասկանում, որ նկարների մէջ թագաւորն իւր անունը, տեղը, վիճակն է յայտնել: Գորգերը ձեռքից ձեռք ընկնելով, ծախուելով, հասնում են թագաւորի քաղաքը: Թագուհին՝ որ աչքը կթած իւր մարդին էր սպասում, հէնց որ գորգը տեսնում է, վրէժ գրածը կարդում, իմանում է՝ թէ բանը ինչումն է: Մեծ գօրք է հաւաքում, տղամարդի շոր հագնում, գնում, թագաւորին և միւս գերիներին ազատում:

Աւագակներին էլ թակելով բերում է, նստացնում, արհեստ սովորցնել տալիս ու բաց թողնում:

Ա Շ Գ Ր Ա Գ Է Տ

Իւր որդուց մայրը

Նամակ ստացաւ.

Կարօտած սիրտը

Վեր ու վար եղաւ:

Որդին հեռի էր,

Օտար քաղաքում,

Ծառայում մի տան,

Դպրոցում սովորում:

Նայում է թղթին.

Սիրուն նշաններ.

Բաց այդ գրերի

Մէտքը չգիտէր:

Տղան ի՞նչ է գրել,

Պէտք է իմանալ,

Բաց նրա տանն էլ

Կարգացող չկար:

Դուրս եկաւ փողոց,

Մի քարի նստեց,

Գիւղի տէրտէրի

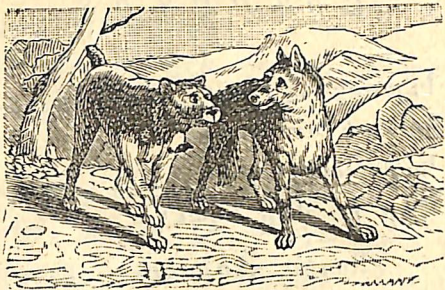
Մոնթին հանդիպեց:

Եւ նրան կանչեց.

«Մարկոսի տղայ,

«Մօտս եկ, ապրես,

«Այս թուղթը կարդա»:

Շ Ո Ւ Ն Ն Ո Ւ Գ Ա Յ Լ Ը

Նախիրն արածում էր Արագածի լանջերին: Հովիւը քնած էր: Չունն էր նախրի պահապանը: Գայլն այդ տեսաւ, մօտեցաւ շանը, աշխատեց նրա սիրտն առնել, խաբել, որ ինքը կարողանայ նախրի հետ իւր հաշիւը տեսնել:

— Զո՛ւն եղբայր, դու իմ ցեղիցն ես, իմ ազգականն ես. կուրանան աչքերս, թէ վատդ ուղեմ: Հաւատա՛մ, եղբայր, լաց՛ս գալիս է, երբ քեզ տեսնում եմ, երբ մտածում եմ, թէ ի՛նչ նեղութիւն, ի՛նչ ցաւ ես քաշում: Ի՞նչ է քո օրը, ի՛նչ է քո կեանքը, չարչարանք, տանջանք: Յերեկ ու գիշեր անքուն ես մնում և ուրիշների հոգան ես քաշում: Եղբայր, չե՛ս յովնում:

— Ինչո՞ւ պիտի յոգնեմ, պատասխանեց շունը. ես միայն իմ պարտքն եմ կատարում:

— Զատ լաւ ես անում. բայց չպէտք է օտարին ստրուկ դառնալ: Տեսնո՞ւմ ես, քո տէրը կանաչ խոտերի վրայ առօր փառօր պառկել է և անուշ քնել:

Նախիրը նրանն է, թէ քոնը: Նա որ քնում է, քեզ ինչ. մեղք ես, սիրելիս, աչքդ հեռացրո՛ւ այդ նախրից և մի փոքր էլ քո մասին մտածիր:

— Իմ տէրը քնել է այն յուսով, որ ես արթուն կմնամ, կհսկեմ, որ նախրին թշնամի չմօտենայ: Նա հաւատում է ինձ, դրա համար էլ ես աչքս նախրից հեռացնելու իրաւունք չունիմ: Ի՞նչ երեսով պիտի տիրոջս երևամ, եթէ քնեմ և թշնամի գայ, կենդանիներից մէկին վնասի:

Այդ ասելիս շունն այնպէս գորգոռաց ու հաշեց, որ հովիւը զարթնեց: Սա տեսաւ գայլին, դադանալին առաւ և նրան փախցրեց:

Ե Ր Զ Ա Ն Ի Կ Մ Ա Ր Դ

Ճանապարհորդը մի չիրիմի մօտ կանգնեց և հովուից հարցրեց. — Ո՞վ է հանգչում այս քարի տակ:

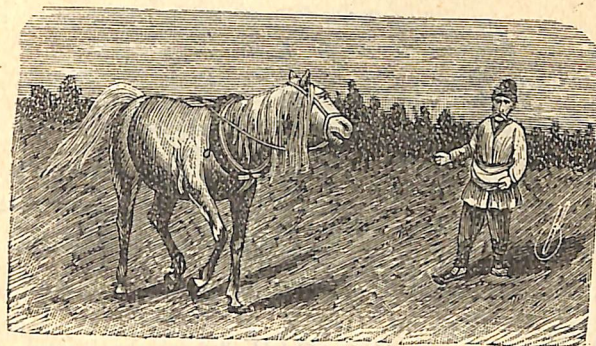
— Դա մեր գիւղի բնակիչն է, պատասխանեց հովիւը: Զատ ժամանակ չէ, որ մեռել է. նրա մահը ամենքը ողբում են: Իւր ամբողջ կեանքը նա անցրեց ուրիշների համար. որտեղ ցաւ կար, տըխրութիւն կար, կարօտութիւն կար՝ նա այնտեղ էր: Ինչ որ ունէր՝ կարօտեալներին էր տալիս: Մի ցաւ ունէր միայն, որ աղքատ էր, չէր կարողանում հարիւրաւոր խեղճերի օգնել: Մեռնելուց քիչ առաջ նա հարստացաւ, մեծ ժառանգութիւն ստացաւ:

Այդ ամբողջ հարստութիւնը աղքատներին բաժանեց:
Բաժանեց, բաժանեց, վերջին կոպէկները մնացին.
այդ էլ որ բաժանեց, նոյն օրը մեռաւ: Նա մեռաւ,
բայց նրա անունը միշտ կ'լիշուի մեր զիւղում:

Գ Ո Ղ Թ

Երեխի փորը շատ, շատ էր քաղցած,
Հայրը շուկայից չէր վերադարձած.
Հայրը հինգ ըօպէ էլի ուշացաւ,
Երեխի քաղցն աւելի սաստկացաւ.
Հայրը շուկայում կէս ժամ որ մնաց,
Երեխին գտաւ սովից թալկացած:

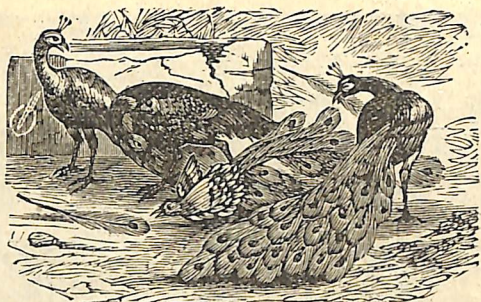
Ապա ինչ անեն խեղճ տղայքն այնտեղ,
Ուր ամիսներով քաղցած են մնում.
Որ տեսնես, տղայ, դու հացի երես,
Այն եղբայրներիդ միշտ միտդ բերես:

Գ ի Ղ Ղ Ա Յ ի Ե ի Ձ ի

Գիւղացին հանդը գուրս եկաւ. գարի էր ցա-
նում: Մատաղ ձին այդ տեսաւ, մտքումը գիւղա-
ցուն ծաղրեց, ասաց.— Սրանից աւել էլ ի՞նչ ան-
խելքութիւն. գետինը քանդել է, այնքան գարին
բերել, հողի հետ է խառնում: Գոնէ ինձ տար կամ
հաւերին, զուր տեղը գետնին չ'թափէր:

Եկաւ ամառը. քանդած գետնի վրայ գեղեցիկ
արտ բարձրացաւ: Հասկերը գեղնեցին, զլուխները
բաշ վցեցին: Գիւղացին մանդաղն առաւ, արտը մը-
տաւ, հնձեց: Ամբարը լցրեց, ամբողջ տարին ձիուն
կերակրեց:

Ա Գ Ռ Ա Դ

Ազուաւը նայեց ու տեսաւ, որ սիրամարդները շատ գեղեցիկ են. փետուրներն այնպէս փայլուն, գոյնզգոյն, ասեա թագաւորի ծիրանի լինին:—Ինչո՞ւ եմ ես այս սև ու յիմար ազուաների շարքն ընկել, մտածեց նա. արի ես էլ այս սիրուն փետուրներով զարդարուիմ. սիրամարդներն ինձ սիրով կընդունեն, նրանց հետ կ'ստեմ, վեր կ'կենամ, ազուաներն ինձ նայելով՝ զարմացած, հիացած կը մնան:

Եւ սիրամարդի սիրուն փետուրներ ճարեց, նրանցով զուգուեց ու զարդարուեց. գնաց, սիրամարդների մէջը մտաւ: Բայց այնտեղ նրան ճանաչեցին. սիրամարդներն վրայ թափուեցին, կոտկոտեցին, շինովի փետուրների հետ խակականներն էլ քանդեցին և իրանց միջից դուրս արին:

Փետուրներից զրկուած, անպատուած ազուաւը գնաց իւր ազգականների մօտ: Բայց սրանք էլ, որ նրան այնպէս մերկ և անարգուած չտեսին, երես դարձրին և չընդունեցին:

Ե Ր Կ Ր Ա Գ Ռ Ր Ժ

Արեւը չծագած՝ մաճն է քո ձեռքին. եօթ զոյգ եղ, գոմէշ լծած գութանիդ՝ ծրում ես, պատուում դու կոշտ ու խոպան լեռներ ու ձորեր, անդ ու անդաստան:

Յանում ես ցորեն, կորեկ ու գարի, հաճար ու վարսակ, բրինձ ու բամբակ: Ծրում են, ծաղկում ճակտիդ քրտինքով քո վարած դաշտեր, որ լի էր փշով:

Անցնում է գարուն, ոսկեղօծ հասկեր լցնում, ծածկում են քո սիրուն արտեր: Քամին փշում է, արտը տատանում, կարծես նոր հարս է, հօրանց է գնում:

Հասել է ամառ. մանկաղը ձեռիդ հնձում ես, հնձում, խուրձեր կապոտում. խուրձերը բարդ-բարդ սայլով ու ձիով կրում ես, բերում, կալումդ դիզում: Հաշան ես անում, կասում ու քամում, մարուր ցորենը տանդ ամբարում, իսկ չոր դարմանը՝ ձմեռուան պաշար՝ անասնոց համար մարաքդ լըցնում:

Եւ երբ փշում է ցրտաշունչ ձմեռ, խրճիթում նստած քո խոփն ես սրում. արօր ու գութան սարքում, պատրաստում, և գարնան գալուն նորից սպասում:

Ո՛հ, երկրագործ, երկրագործ,

Քանի՜ սիրուն է քո գործ:

Ա Պ Ր Ի Ն

Աղամ պապին իւր կեանքումն առաջին անգամը տեսած ձմեռուայ ցրտիցն աղատուեց. գարունըուայ կարմրաշաղ արեւից նրա մրսած մարմինը տաքացաւ. նրա կեանքի անբաժան ընկերը՝ մեր Եւա տատը դաշտիցը մի փունջ ծաղիկ ձեռքին՝ ուրախ ուրախ տուն ընկաւ: Աղամի սրտից՝ կարծես մի ծանր բեռը վէր ընկաւ: Ծաղիկը ձեռքիցն առաւ, հոտ քաշեց, Աստծուն փառք տուեց ու ասաց.— Թող այս օրուանից սկսած այս ամսի անունը Ապրիլ կոչուի. ես վախենում էի, թէ ձմեռը մի օր մեզ ցրտահար կանի, կսառցնի, կմեռցնի. բայց հիմի հաւատում եմ, որ այսուհետեւ մենք ցրտից երկիւղ չունինք, կապրինք ու կեանք կքաշենք:

Ապրիլ, իրաւ որ ապրիլ. ինչ գրութեան էին մի քանի օր առաջ աղքատ չքաւորները, ինչպէս են այսօր՝ Ապրիլ ամսին: Նրանք աշունքուան դառը բլրաբերդով ձեռք բերած ապրուստի պաշարը ձմեռուայ սկզբին կերել, վերջացրել էին:

Հայը թուրքին, թուրքը հային պատահելիս յունուարին հարցնում էին՝ ալիւր ունիս, փետրուարին հարցնում էին՝ փայտ ունիս. մարտին էլ իրար սիրտ էին տալիս, որ քաջ լինին, մի քանի օր էլ համբերեն:

Գնացին, կորան ձմեռուան ձիւնն ու սառոյցը, ցուրտն ու սառնամանիքը: Անց կացաւ գիժ Մար-

տը, անց կացան բուքն ու քամիքը՝ եկաւ Ապրիլը, ապրեցրեց ամենքին:

Կատարեալ ապրելու ամիս է. դաշտը լիքն է տեսակ տեսակ բանջարներով. փողով չի. գնում են, քաղում, բերում, ուտում: Ոչխարը ծնել է. գառները դմակները խաղացնելով խոտերի մէջ թռչկոտում են, կաթը ջրից առատ է. ոչխարի մածունը աղքատից խնայել չկայ. հարուստն իւր ձեռքը պակաս հարեւանին կաթնով, մածնով, նոր պանրով, կարագով լիացնում է:

Աշնանավար ցորենի արտը երկու թիզ բարձրացել, ցնծալով ցնծին է տալիս. նրա կողքին՝ Մարտ ամսումը վարած ու ցանած գարնանավար արտը նոր ծլել է, մտիկ տուողի հողին է փառաւորում:

Ծառերն արդէն ծաղկել են, անուշոտութիւն են բուրում: Ծառերի վրայ ծաղկից ծաղիկ ոսկեգոյն մեղուներ են թռչկոտում. ամեն մի ծաղկի վրայ մի Աստծու օրհնած աշխատասէր մեղրաճանճ է նստել: Նա ծաղիկների քաղցը հիւթիցը մեզ համար մեղր է շինում: Ձմեռուայ ցրտից փախած բոլոր թռչունները օտարութիւնից յետ են եկել: Դրանցից մի քանիսը իրանց բներն են շինում, ումանք երգում են, ումանք ձու են ածում, մի քանիսն էլ ածել, պրծել, թռչաւ են նստել:

Ծ Ո Յ Լ

Մինչի կէս օր քուն եղար,
 Քնից յետոյ՝ հաց կերար,
 Հաց կերար ու կշտացար,
 Կշտացար ու պառկեցար.
 Այսպէս տարիներ կեցար.
 Եւ ինչո՞ւ գանգատ կանես,
 Որ ապրուստի հաց չունես:

Մ Ե Ր Պ Ա Պ Ե Ր Ը

Աշխարհիս առաջին գիւղը՝ որ Նոյը շինեց,
 Արկուռին է, որտեղ նա ուռ կամ վաղը տնկեց ու
 այգի շինեց:

Ապրում էր այդ գիւղը Նոյի սերունդներովն
 ու տնկած վաղի արմատով Մասիսի թմբին՝ մինչև
 1840 թիւը:

1840 թուին մեր Մասիսը բարկացաւ արկու-
 ռեցոց վրայ, կողքերը շարժ տուեց, իր տակիցը
 կրակի հետ ահագին քարափներ և հողի, աւազի կի-
 տուկներ դուրս փչեց, Արկուռի գիւղի գլխին թա-

փեց ու այդ պատուական գիւղն 300 տուն բուն
 հայերով հողի տակին ողջ ողջ թաղեց:

Նոյ պատն Արկուռի գիւղն իւր զաւակներից
 մի քանիսին ժառանգութիւն տուաւ. ինքը գնաց,
 Արկուռուց երկու օրուայ ճանապարհ հեռու առաջին
 քաղաքը շինեց, անունը դրեց Նախիջևան, այսինքն
 առաջին իջևանը: Այդ քաղաքը մինչև այսօր էլ կայ
 և Նոյի դրած անունովն է կոչոււմ, հայի լեզուովն
 է յայտնի ամբողջ աշխարհին ու ազգերին:

Նոյը սիրեց իւր առաջին իջևանը: Նա թէպէտ
 իւր Նոյեմդար կնոջ հետ Արաքսն անցկացաւ, մի
 օրուայ ճանապարհ հեռու գնաց, իւր համար մի ու-
 րիշ տեղ բնակութիւն հաստատեց, բայց երբ որ
 Աստուած նրա ձեռքիցն առաւ Նոյեմդարին, Նոյը
 այնտեղի անունը դրեց Մայրանդ կամ Մարանդ—
 այսինքն այնտեղ եմ թողել աշխարհի մօրը—և ին-
 քը յետ եկաւ Նախիջևան ու այնտեղ գլուխը գետ-
 նին դրեց, հանգիստ պառկեց:

Հիմի էլ Նոյի սուրբ գերեզմանը Նախիջևանցի
 հայ ու թուրքի համար մուրադկատար ուխտատեղ է.
 որ պառաւից կիրակնամտերին հարցնես՝ թէ ի՞նչ
 տեղից ես գալիս, նա բեզ կպատասխանի, թէ Նոյի
 տապանի վրայ լոյս վառելու էի գնացել:

Նոյ պատը սիրեց մեր աշխարհը, բայց իւր
 աչքածակ թոռների մէջ բաժան բաժնութիւն ըն-
 կաւ. պապի ու տատի յիշատակը սիրողները մնա-
 ցին՝ որ պապի ու տատի գերեզմանների վրայ

խունկ ծխեն. իսկ քշով չբաւականացողները, անկուշտ աչքածակները հեռացան, գնացին Բաղդատ. այնտեղ խելքներին զօռ տուին, բարձր աշտարակն սկսեցին շինել, որ եթէ մի օր Աստուած բարկանայ, միւս անգամ ջրհեղեղ անի, իրանց կարճ խելքովն իբր թէ կարողանան Աստծու բարկութիւնիցն ազատուել. երկինքը բարձրանան, ջրհեղեղիցը փրկուին:

Աշքները դուրս եկաւ. կիսաճանապարհին մուրազները փորներումը ջուր կտրուեց. լեզուները խառնուեց, իրար խօսք չհասկացան: Նրանք աղամախօս լեզուն մոռացան, ազգերի ու լեզուների բաժանուեցին, ու իրարից խռոված խաղ-ընկեր երեխաների պէս մինն աջ գնաց, միւսը ձախ:

Բոլորից խելօք ու երախտագէտը մեր Հայկ պապը դուրս եկաւ: Երգում է Հայկը հակառակ է եղել աշտարակը շինելուն: Դրա համար էր, որ Աստուած Հայկին սիրեց, նրա լեզուն չփոխեց, Իւր տուած լեզուն պահեց: Հայկն էլ միտք բերեց իւր պապ Նոյին, վերցրեց իւր ազգն ու ընտանիքը, յետ դարձաւ, եկաւ մեր աշխարհը. այդտեղ Նոյի լեզուով խօսող՝ իրան հասկացողների հետ ապրեց, այդտեղ էլ մեռաւ: Այն օրից մինչև այսօր մեր պապի անունովը մենք մեզ հայ ենք կոչում, և Աստծուց Ադամին, Ադամից Նոյին, Նոյից Հայկին յանձնած լեզուովն ենք խօսում:

ՈՒՆԱՅ, ՈՒՆԱՅ ԳԱՐՈՒՆ Է

Աւինդի մէջ վառ ընկել,
Սարի ձիւնը հալ ընկել,
Չնծաղիկը չալ ընկել.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:
Քարափնին քրտնքել են,
Ծըլծըլթոցը գցել են,
Աղբիւր, առու փլխել են.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:
Ջուրն ու հողը տաքացել,
Մըջիւն, խլէզ դուրս պրծել,
Դաշտ ու սարեր շաղ անցել.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:
Գոմի ապրանքը սոված,
Տգաթեւած, լղարած՝
Հանդ են գնում ուրխացած.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:
Ձիւն ձմեռիցը պրծել,
Հարս ու աղջիկ հաւաքուել,
Արեւակոխ են արել.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:
Մարդիկ օգէքը թողում,
Դուռ ու կտերը նստում,
Կեռ ու գութան են նորում.
Ուխայ, ուխայ գարուն է:

ՀԱՐՈՒՍԾ ԳԻՒՂԱՅԻ

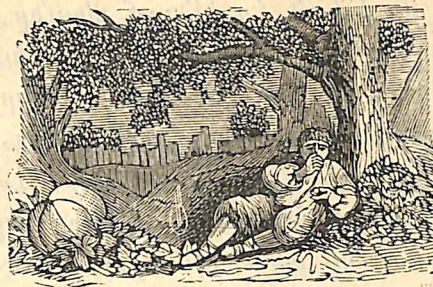
Գիւղում մի չքաւոր ընտանիք էր ապրում, հայր, մայր և երկու տղայ: Դրանց ազգականը մեռաւ, մի որը աղջիկ թողեց: Նրանք այդ աղջկանը բերին, իրանց տանը պահեցին:

Կնիկն ասում էր.—Այ մարդ, Աշխէնին ար մեղ մօտ առնենք, մեր վերջին կոպէկն էլ նրա վրայ կգնայ. աղի փող էլ չի մնալ, որ աղ գնենք, կերակրին անենք:

«Էհ, ո՛չինչ, պատասխանեց մարդը. մենք էլ կերակուրն առանց աղի կուտենք»:

ԺԱՆՏ ՓՈՒՇԸ

Փշին հարցրին.—Ի՞նչ օգուտ ունիս,
Որ քարվանի բեռը մօտովդ անցնելիս
Ո՛չ բուրդ ես հարցնում և ո՛չ էլ բամբակ,
Քաշում ես, պոկում, բեռը փչացնում:
—Օգուտն ի՞նչ կանեմ, պատասխան տուեց
Անիծած փուշն ու գլուխը ցցեց.
Օգուտ ուզեցողն օգուտ պիտի տայ,
Սրտիս ուզելիքն տես ի՞նչ է ահա.—
Հէնց նրանով է սիրտս հովանում,
Որ այլոց տունը քանդում եմ, կործանում:

ԽԵՆԼՕՔ ԳԻՒՂԱՅԻՆ

Գիւղացին նստած կաղնի ծառի տակ՝ հանգըստանում էր: Նրանից քիչ հեռու հասած դդումն էր ցողունից կախուել, գետնի վրայ պառկել: Գիւղացին նայեց, այսպէս մտածեց. «Բարակ ցողունն այն մեծ դդումին ի՞նչպէս դիմանայ. դդումն այս մեծ ծառին պիտի լինէր. իսկ կաղինները ցողունի վրայ պիտի բռնէին: Ինչպէս սխալ ես գործել, ո՞վ Աստուած»:

Գիւղացին խօսքը նոր էր վերջացրել, ծառիցը մի հատ կաղին պոկուեցաւ և թրխալով ընկաւ գիւղացու խելօք գլխի վրայ:

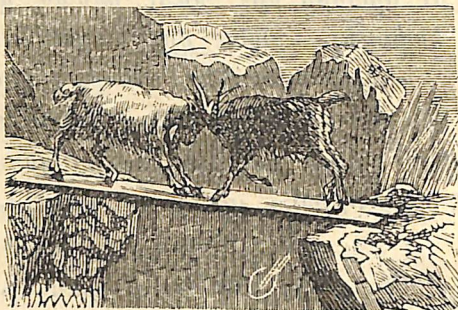
Գլուխը քորեց մեր իմաստունը և այսպէս խօսեց. «Մեղայ Գեղ, Աստուած. թէ իմ խելքովը Դու բան բռնէիր, գլուխս հիմի ջարդուած կլինէր»:

Շ Ի Ր Ա Կ

Հատ հին ժամանակ Երասխի ափին՝ Արմաւիր

Քաղաքում մի իշխան էր կենում՝ անունը Արամայիս։ Սա մի որդի ունէր՝ շատակեր և անթիւ որդիների հայր, անունը Ջարայ։ Արամայիի հացը Ջարային չէր կշտացնում։ Արամայիսը վեր առաւ, Ջարային մի դաշտ ուղարկեց, որ Արագածից դէպի հիւսիս է ընկնում, բերրի հող ունի, մէկին հարիւր բերք է տալիս։ Ջարայի անունովն էլ այդ դաշտը Ջիրակ ասուեցաւ։

Առաջ՝ եթէ հայ գիւղացիները մի շատակեր մարդ տեսնէին, կասէին. «Քո որկորը Ջարայինն է, մեր ամբարները Ջիրակինը չեն»։

Ե Ր Կ Ո Ւ Ա Յ Ժ

Երկու կամակոր այժ իրար պատահեցան մի նեղ գերանի վրայ, որ կամուրջ էր ձգած մի գետակի վրայով։ Երկուսը մի անգամից չէին կարող անցնել. պէտք է մէկը յետ կանգնէր և միւսին ճանապարհ տար։ «Թող ես անցկենամ, ասաց մէկը»։

— Դու յետ կանգնես, պատասխանեց միւսը։

«Մի քիչ յետ քաշուի՛ր, ասում եմ. առաջ ես եմ բարձրացել կամուրջը»։

— Ներողութի՛ւն կանես, ես այնքան յիմար չեմ, որ մեծ միջուրովս մի ծծկերի առաջ խոնարհուիմ։

Դրանից յետոյ պինդ ճակատ ճակատի դարկուեցան, եղջիւր եղջիւրի գցեցին և բարակ ոտները գերանին դէմ տալով՝ սկսեցին կռուիլ։ Հակառակի պէս գերանը թաց էր. երկուսն էլ սայթաքեցան ու թրմվալով գետակի մէջ ընկան։

Ո Ւ Շ Կ Ա Ն Ժ Ա Ռ Ա Ն

Մէկ եպիսկոպոս մի անփորձ ծառայ ունէր։ Մի օր քնելիս պատուիրեց նրան զգոյշ կենալ, որ ձայն չլինի։

Եպիսկոպոսը քնեց։ Մի քիչ անցկացած ծառան տեսաւ, որ չախկ-չուխկ, չախկ-չուխկ մի ձայն է գալիս սենեակի մէջ։

«Այս ո՞վ է, տէր Աստուած, մոմուաց ինքն իրան ծառան ու սկսեց պտուել, որ գտնի սրբազանին անհանգիստ անողին։ Ման եկաւ ու տեսաւ, որ ձայն հանողը պատից կախ արած ժամացոյցն է։

«Ձայնդ», գոչեց ծառան ցած ձայնով. բայց ժամացոյցը չսեց նրան։

«Ձայնդ կտրի՛ր ասում եմ, հրամայեց նորից ծառան։

Ժամացոյցն էլի իւրն էր շարունակում։
Չարացաւ ծառան. պատից ժամացոյցը վայր

բերեց, մի քար վեր առաւ ու տուր թէ կտաս՝
չարդ ու բուրդ արեց նրան։ Այս անգամ ժամա-
ցոյցը ձայնը կտրեց։ «Այդպէս հոգիդ կհանեմ ու
մունջ կկացնեմ հա, ասաց ծառան սիրտը հովացած.
զնա հիմա, որտեղ քոնն ասես, այնտեղ էլ իմն ա-
սիր»։

Վ Ա Հ Ա Գ Ն Ի Ժ Ն Ո Ղ Ն Դ Ը

Երկինք ու երկիր երկնում էին,
Երկնում էր և ծովը ծիրանի.
Ծիրանի ծովը ցաւում էր, երկնում,
Գոռում, ալիքներ երկինք հասցնում։
Ծիրանի ծովից ծուխ էր դուրս գալիս,
Ծիրանի ծովից բոց էր դուրս գալիս.
Եւ բոցի միջից խարտեաշ պատանի
Գուրս վազում, թռչում, ինչպէս աղաւնի.
Նրա մագերը՝ արեգի ճաճանչներ,
Նրա միրուքը՝ կրակ ու բոց էր.
Ծով-ծով աչքերը վառ էին փայլում,
Ինչպէս արեւը բարձր երկնքում։

Վահագն պատերազմել է վիշապների հետ.
յաղթել է նրանց. երկիրն ազատել է նրանցից։ Դրա
համար էլ նրան Վիշապաբաղ էին ասում։ Հին հայե-
րը նրան Աստծու տեղ պաշտում էին։ Նրա համար
մեհեան էր շինուած Տաթօն գաւառի Աշտիշատ
աւանում, Եփրատ գետի վրայ։ Այդ մեհեանը Վա-

հեվահեան մեհեան կամ սենեակ Վահագնի էր ա-
ւում։

Վահագնի կինն էր Աստղիկ դիցուհին։ Աստղիկն
ամեն գիշեր Վահագնի սենեակին էր գալիս՝ քնելու։
Վահագնի սենեակը գալուց առաջ Եփրատ գետն էր
մանում, լողանում, մաքրւում։ Հայ երիտասարդներն
այդ ժամանակ բարձր սարերն էին բարձրանում,
խարոյկ վառում։ Նրանք ուզում էին իրանց աստուա-
ծունու գեղեցկութիւնը տեսնել։ Աստղիկ դիցուհին
նեղացաւ, բարկացաւ նրանց վրայ և մի լաւ պատ-
ժեց. չորս կողմը թանձր մշուշով պատեց, որ ինքը
բոլորովին չտեսնուի։ Այդ օրից Տաթօնի դաշտից
մշուշն անպակաս է. ուստի և անունը Մշոյ դաշտ
է մնացել։

Բ Դ Ն Գ Ե Օ Լ

Մշից դուրս գանք, Եփրատը կտրենք և դէպի
Էրզրում գնանք. ճանապարհին բարձր սարերի կը
հանդիպենք։ Մի կոյր աղջիկ իւր եղբօր հետ մի
անգամ այդ սարերն է գնում։ Սարի վրայ թար-
թափելով ման է գալիս, մի աղբիւր է գտնում։
Սառը ջրի վրան է ընկնում, կուշտ խմում, ձեռ-
ներն ու երեսը լուանում։ Յանկարծ նրա աչքերը
բացւում են։ Ուրախացած շտապում, իրանց տուն
է վազում։ Հայրն ու մայրը տեսնում են, զարմա-
նում։ Հարցնում են.

«Աղջիկ, այդ ի՞նչ արիր, որ աչքերիդ լոյսը բացուեց»:

Պատասխանում է.— Մարի գլխին մի աղբիւր կայ, լուացուեցայ, աչքերս բացուեցան:

Գնում են, տեսնում, որ մէկ չէ, հազար աղբիւր կայ: Դրա համար էլ սարի անունը Բինգեօլ են դնում, այսինքն հազար աղբիւր: Քուրդերն էլ թարգմանել, Բինգեօլ են ասում:

Ս ի Փ Ա Ն

Մասիս սարի հարաւային ստորոտից մի լեռնադաշտ է ձգւում, երկարում, որ գնում է և Վանայ լճի հիւսիսում Սիփան սարի ոտքերի հետ միանում: Սիփանը մի բարձր սար է, որ ամբողջ տարին ձիւնով է ծածկուած. հարուստ է աղբիւրներով, խոտերով և հազարերանգ ծաղիկներով:

Նոյի տապանը երբ ջրերի երեսին լողալով Սիփանին հասաւ, ասաց.

«Սիփան, ան գիս, ան գիս»:

Սիփանն ասաց.

«Գնա ի Մասիս, գնա ի Մասիս,

«Որ մեծ է քան գիս,

«Որ բարձր է քան գիս»:

Եւ տապանը ջրերի երեսին լողալով գնաց, Մասիսի բարձր գագաթի վրայ նստեց, հանգստացաւ:

Մասիսի դիմացը՝ Երասխից դէպի հիւսիս Արագած սարն է գտնուում: Մասիսը զօր է տուել, դէպի երկինք բարձրացել, իսկ Արագածը գետնի երեսին է փռուել, տարածուել: Մասիսը մերկ է, զուրկ ջրերից ու կանաչից. Արագածը հարուստ խոտերով ու աղբիւրներով պճնուած: Արագածի աղբիւրների մէջ նշանաւոր է Ծփանիս համեղաճաշակ աղբիւրը:

Ամեն առաւօտ՝ էջմիածնի գոմանոցից երկու ջորեպաններ՝ կօերը գրաստներին բարձած՝ իրանք էլ մէջը նստած՝ բարձրանում են Արագածի լանջը և Բիւրական գիւղի գլխից լցնում կօերը Ծփանիսի սառն ջրով, իջնում Բիւրական, աւագ քահանային սափորների բերանը կնքել տալիս և նորից չորս ժամաչափ տարածութիւնը կտրելով, իջնում են Արարատեան դաշտը և կաթուղիկոսական վեհարանի յետի դուռը բաղխում:

Մինչև աւագ չաթիրն իւր աչքով չդննի Բիւրականի աւագ երէցի կնիքը, ոչ ոք իրաւունք չունի ջորեպաններից կօերն ստանալ:

Երեւի մի ժամանակ ջորեպանների խարդախութիւնը յայտնուել է. անհաւատարիմ ծառաներն իրանց նեղութիւն չտալու համար՝ Արագածի թումբը չեն բարձրացել, դաշտի հասարակ աղբիւրների ջրերն են վեհարան տարել:

Արագածը չորս գլխաւոր գագաթ ունի. այդ գագաթներն այնպէս են, ինչպէս խաչի չորս ծայ-

րը: Լուսաւորիչն օրհնեց այդ գաղաթները և նրանց
մէջ տեղը մի եկեղեցի շինեց: Եկեղեցու մէջ մի
կանթեղ վառեց. կանթեղն առանց պարանի կա-
խուած է այնտեղ. արդարներն են միայն տես-
նում:

Ծ Ր Գ

Բարձր սարին հաւք չի հասնում,

Միայն անուշ հովք է խաղում.

Իսկ այն բարձրում՝ ասաղերի հետ

Լուսաւորչայ վառ է կանթեղ.

Մտառ հոգուդ, սրտոտ աղբէր,

Այն կանթեղը քեզ թուր ու թև:

Լուսոյ աստղը հէնց դուրս եկաւ,

Սրտոտ տղան ալ ձին հեծաւ.

Զարկեց, քշեց. փախաւ տաք ձին,

Կռուի գնաց կէս գիշերին:

Էրնէկ, աղբէր, քեզ սիրողին,

Ե՛րբ կհասնես քո մուրազին:

Զ Օ Ր Ա Ն Ռ Ր Ն Ս Ա Զ

Մէկ շաբաթ օր՝ լոյս կիրակին
Քառասուն հօտաղ ժողովուեցին,
Գնացին ու դաշտը հասին.

Մի բոխի խաչ շինեցին,

Զորս գլուխը խնձորեցին,

Ընկոյզի թաւով փաթաթեցին,

Ծունկ չոգեցին, աղօթք արին,

Լացով Աստուած որ կանչեցին,

Բոխի խաչը արծաթ դարձաւ,

Խնձորները ոսկի փայլուն

Եւ տերեր՝ մետաքս սիրուն:

Համբաւ բերին մեծ քահանին,

Համբաւ՝ գիւղի մեծ իշխանին.

— Այսպէս խաչ կայ դաշտի միջին.

Դա մեծ բախտ է հայոց ազգին.

Բերենք, գնենք մեր տաճարում.

Ցերեկը գիւղին նա հով կանի,

Գիշերը լուսով կգարդարի:

Եւ ժողովուրդ ժողովեցին,

Մեծ թափուրով դաշտ գնացին.

Առին խաչը, գիւղը բերին

Եւ տաճարում բազմեցրին.

Ցերեկն հով էր անում գիւղին,

Գիշերը լոյս տալիս գիւղին:

Զուն գգիր կար գիւղի միջին՝

Մտած հարիւր յիսուն տարին.

Դա լուր տարաւ քուրդ պարոնին,

Խելքից հանեց անհաւատին.
 —Մի խաչ եղաւ հայոց ազգին,
 Լոյս է տալիս մթին ժամին,
 Հով տարածում օրուայ շողին.
 Նա վայել չի հայոց ազգին.
 Նա արժան է քո պալատին.
 Գիշերը լոյս դու կստանաս,
 Ցերեկ շողից ազատ մնաս:
 Քուրդ պարոնի խելքը կորաւ,
 Մատնիչ մարդուն ականջ դրաւ.
 Նա վեր կացաւ, ճամբեց Ալին,
 Նրա հետն էլ՝ քուրդ Մահմադին:
 Դրանք եկին, գիւղը մտին,
 Հայ իշխանի դուռ կտրեցին.
 —Տուր մեզ այն խաչ, ի՜նչ ձեր բան է,
 Մեր պարոնին նա վայել է:
 Իշխանն ասաց.—Խաչը թողէք,
 Ոսկի, արծաթ վերցրէք, տարէք.
 Գիտեմ՝ պարոնն խաչ չի ուզում,
 Ոսկի, արծաթ է ցանկանում.
 Խաչն ինչին է քուրդ պարոնին,
 Դա վայել է հայ քրիստոնէին.
 Ձեր սոյերի գինն էլ առէք
 Եւ յետ դարձէք, տուն գնացէք:

Ալին, Մահմադ չընդունեցին.
 «Իրանց կարգով արծաթ, ոսկին.
 Խաչ են ուզում, խաչը բերէք,
 Թէ չէ՝ զօրով կառնենք տանենք»:

Եւ գնացին դէպի տաճար.
 «Խաչ» են բռնում նրանք անդադար.
 Հայհոյում են, գոռում, գոչում,
 Հանդիպողի գլխին խփում:
 Այսպէս դրանք տաճար գնացին,
 Քացի տուն, դուռ կոտրեցին.
 Դուռ կոտրեցին սուրբ տաճարի
 Ծառաները քուրդ պարոնի:
 Դուռ կոտրեցին և պատժուեցան,
 Մահմադն, Ալին կատաղեցան.
 Կասաղեցան, գաղան դարձան,
 Ատամներով իրանց կաշին
 Կրծոտեցին, կտրտեցին,
 Արիւնլուայ վայր թափուեցին:

Մատնիչ գգիրը վեր կացաւ,
 Քուրդ պարոնին համբաւ տարաւ.
 —Այն խաչը չէ նրանց կտրտել,
 Հայոց ազգն է այդպէս արել:
 Քուրդը խելքովն ընկաւ նրա
 Եւ փրփրեց հայոց վրայ.
 Ելաւ, կանգնեց բերդի գլխին,
 Ձայնեց, կանչեց իւր զօրքերին.
 —Քաջ զինուեցէք, ճամբայ ընկէք,
 Հայոց գիւղը քարքանդ արէք:

Դեռ չէր հասել զօրքը գիւղին,
 Աստծու կրակ թափուեց գլխին.
 Առջևի կարգերը յետ դարձան,
 Յետինների վրայ թափուեցան.

Յետիններն էլ զէնքեր թռան,
Ահեղ կռիւ սկսուեցաւ:
Դիակներն իրար վրայ են գիգւում,
Արեան գետեր դաշտով հոսում.
Մի մարդ միայն մնաց կենդան,
Որ յետ դարձաւ, պատմեց այդ բան:

Քուրդ պարոնի բերդը քանդուեց.
Կինն ու տղան հիւանդացան,
Անդամալոյծ վայր թափուեցան.
Ինքը կատգեց իւր սենեակում,
Ձին էլ կատգեց, ընկաւ գոմում:
Քուրդ պարոնը կանչեց, ասաց.
«Քառասուն կռուան գոմէշ ունիմ,
Մատաղ կանեմ հայոց խաչին.
«Քառասուն անծին երինջ ունիմ,
Մատաղ կանեմ հայոց խաչին.
«Քառասուն շիշակ ոչխար ունիմ,
Մատաղ կանեմ հայոց խաչին.
«Քառասուն սափոր ոսկի ունիմ,
Այն էլ մատաղ հայոց խաչին:
«Պալատներս կանգուն մնան,
«Կինս ու տղաս առողջանան,
«Ես աղատուիմ այս փորձանքից,
«Ձիս էլ պրծնի իրա ցաւից:

Խաչը քուրդի խնդիր չառաւ.
Այն չէն բերդը աւեր մնաց,

Կատղած, ընկած պարոնն ու ձին,
Անդամալոյծ տղան ու կին:
Կերցաւ ընկաւ գզրի բերան,
Մատնիչ մարդու այն վատ բերան.
Ջներ ժողվան, տարան, կերան,
Մարդիկն ուրախ օրեր տեսան:

ՈՒՐԻՇԻՆ ՆՈՐ ՓՈՐՈՂԸ ԻՆՔԸ ՄԷՋԸ
ԿԸՆԿԵՆ

Չատ հին ժամանակ Մասիս սարի մօտ մի
Թաղաւոր էր կենում, անունը Տիգրան: Սա զօրեղ
և խելօք մարդ էր: Բոլոր թշնամիներին յաղթել,
հալածել էր. իւր երկիրն այնպէս էր զարդարել,
հարստացրել, որ ժողովրդի կերածը իւր էր ու
մեղր:

Նրանից ամենքը դողում, սարսափում էին.
բայց աւելի մեծ էր Զոհակի վախը: Սա մի չար
Թաղաւոր էր. և ինչպէս բոլոր չար մարդիկը՝ խա-
ղաղ քուն չունէր: Մի անգամ այս Թաղաւորը երազ
տեսաւ: Մասիս սարի զաղաթին նստած էր մի կին:
Նա բարձր հասակ ունէր՝ ինչպէս Մասիսի ստորոտի
չինարիները. նրա այտերը վարդի պէս կարմիր էին.
աչքերը՝ ինչպէս զոյգ արեգակներ: Նա գեղեցիկ էր՝
ինչպէս արշալոյսը: Նրա շորերը ասես արևի ճառա-
գայթններից էին հիւսած: Կինը երկունքի մէջ էր. յան-
կարժ նա երեք դիւցազն ծնեց: Մէկը մի ահագին

վիշապի վրայ նստած՝ արծուի պէս թռաւ, Զոհակի վրայ յարձակուեցաւ: Զոհակը խոնկ էր ծխում, զոհ էր մատուցանում իւր կուռքերին: Դիւցազն ուղում էր Զոհակի կուռքերը ջարդել, կործանել: Բայց Զոհակը մէջ ընկաւ, չթողեց: Մէջները սաստիկ կռիւ ընկաւ. սրերն ու նիզակները փշրում, վայր էին թափւում: Գետինը դողում էր: Զոհակի պալատը արեան ծով դարձաւ: Վերջը Զոհակը թուլացաւ և դիւցազնի սաստիկ զարկից վայր ընկաւ:

Սարսափած զարթնեց Զոհակը. քունը կըտրուեց. կանչեց իւր վեզիրներին, պատմեց երազը, ասաց. — Այգ քաջը, որ ինձ գարկեց, Տիգրան թագաւորն է: Նա ինձ հանգիստ չի թողնելու: Նա իմ գահը պիտի կործանի, իմ թագը պիտի խլի, ինձ իւր ոտների տակ պիտի գցի, տրորի: Ի՞նչ անենք, որ այս վտանգից ազատուենք:

Մտածեցին, մտածեցին, վերջը վճռեցին, որ Զոհակը Տիգրան թագաւորի հետ սէր, բարեկամութիւն հաստատի: — Ուրիշ հնար չկայ, ասացին, այդպէս պիտի անենք, որ մի օր մեր ձեռքը գցենք, սպանենք:

Զոհակը բռներ կապեց, շատ գանձ, շատ ընծայ ուղարկեց Տիգրանին, ասաց. — Ի՞նչ տուր քո քոյր Տիգրանուհուն. նա պէտք է մեր աշխարհի մեծ թագունին լինի: Որ ինձ քեզ փեսայ անես, ձեռք ձեռքի կտանք, մեր թշնամիներին սարսափի մէջ կպահենք, էլ ոչ որ չի կարող մեզ միասել:

Մասսի թագաւորը Զոհակի չար միտքը չէր

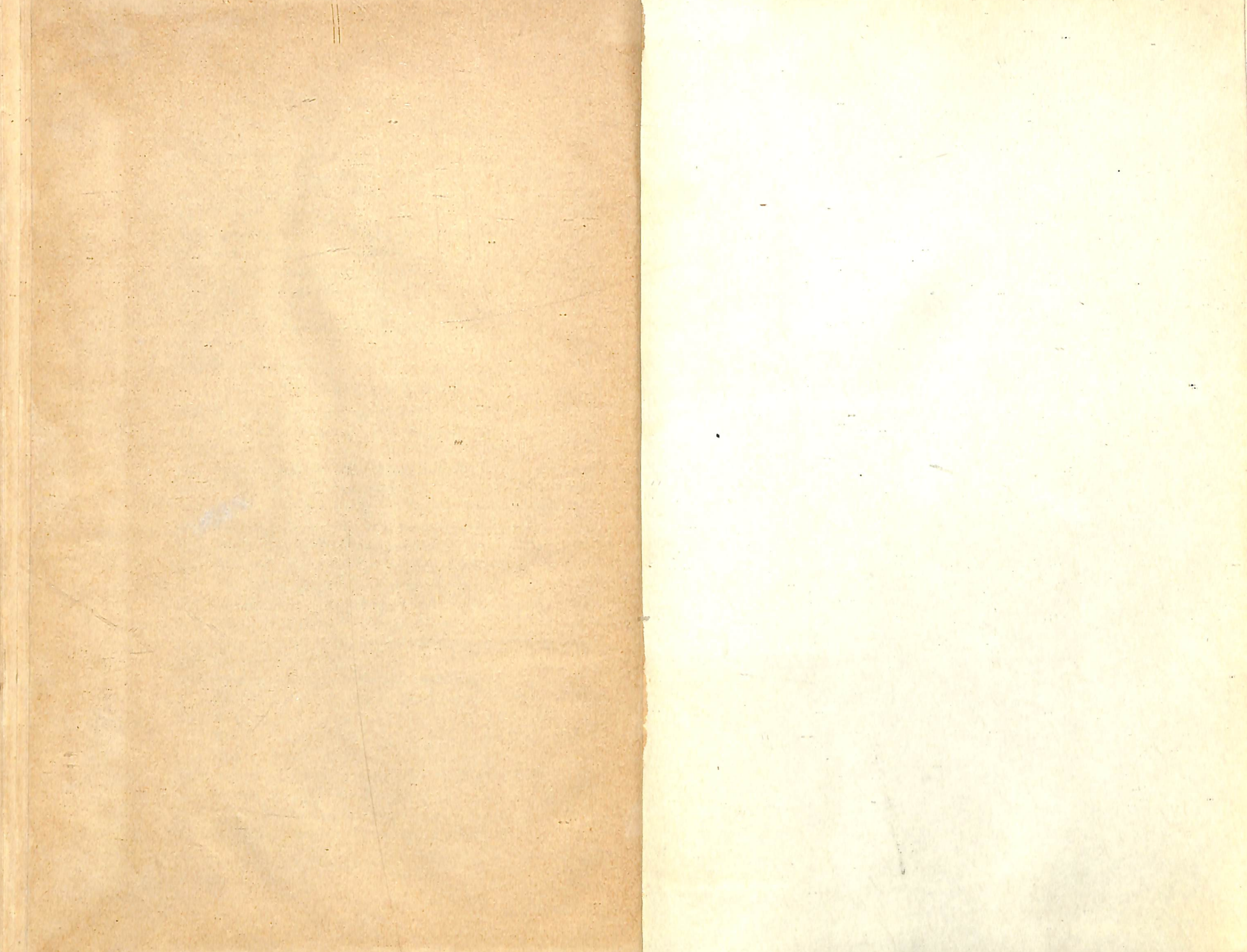
իմանում. ասաց. — Ինձ մի փեսայ է պէտք, թող մեր հարեան թագաւորը լինի, ի՞նչ կայ: Եւ իւր քրոջը՝ Տիգրանուհուն մեծ փառքով, շատ գանձով ու հարստութեամբ Զոհակի համար թագունի ուղարկեց:

Զոհակը Տիգրանուհուն մեծ պատիւներ տուաւ, զլխաւոր թագունի նշանակեց: Ամեն գործ նրա խորհրդովն էր կատարում: Ամեն կերպ աշխատում էր, որ Տիգրանուհու սիրտն առնի: Այսպէս մի ժամանակ անց կացաւ, մի օր չար թագաւորը Տիգրանուհուն ասաց. — Գիտես, քո եղբօր կինը նախանձում է քեզ. Տիգրանն էլ նրա խելքովն է ընկել, ուղում է մի հրնարքով ինձ սպանել, որ մեր երկրի վրան էլ իւր կինը թագունի լինի: Ես էլ եմ քո եղբօրը սիրում. սիրում եմ այնպէս՝ ինչպէս դու ես սիրում. դեռ քեզանից էլ առաւել եմ սիրում: Բայց չեմ թողնիլ, որ քո փառքից մի մագ էլ պակասի. չեմ թողնիլ, որ նրանք իրանց չար նպատակին հասնեն: Այժմ դու էլ պէտք է ինձ օգնես. թէ չէ՝ վերջը վատ կը լինի:

Թագունին խելքը զլխին կնիկ էր. հասկացաւ Զոհակի սրտինը: Քաղցր խօսքերով նրան պատասխանեց՝ թէ լաւ, կմտածենք: Բայց ծածուկ մարդիկ ուղարկեց իւր եղբօր մօտ և յայտնեց նրան Զոհակի միտքը:

Զոհակն էլ մարդ ուղարկեց, Տիգրանին իւր մօտ հրաւիրեց, թէ եկ, մի քանի օր մեզ մօտ մնա, ուրախութիւն անենք, հարկաւոր գործերի մասին խօսենք: Տիգրանը հասկացել էր Զոհակի միտքը.

41) Երկու ընկեր (փոխ.)	74
42) Երկու հանապարհորդ (փոխ.)	75
43) Լաւ բան է արհեստը—Ս. Քամարեան	78
44) Շունն ու գայլը (փոխ.)	82
45) Երջանիկ մարդ (թարգմ.)	83
46) Գիւղացի և ձի (փոխ.)	85
47) Ագռաւ (փոխ.)	86
48) Երկրագործ—Կ. Մէլիք-Շահնազարեան	87
49) Ապրիլ—Պերճ Պռօշեան	88
50) Հարուստ գիւղացի (փոխ.)	94
51) Խելօք գիւղացին (փոխ.)	95
52) Երկու այծ—Հ. Ղուկասեան	96
53) Ուշկալ ծառայ—Հ. Ղուկասեան	97
54) Գետ	14
55) Մունետիկ	10
Ո Տ Ա Ն Ա Ի Ո Ր Ն Ե Ր	
56) Աշուն (Աղբիւր հանդէսից)	5
57) Գութանի երգ—Յ. Թումանեան	7
58) Երգ	14
59) Փոքրիկ տղան—Ք. Թադէոսեան	19
60) Հովիւ—Ն. Տ.-Աւետիքեան	20
61) Էն ձորի միջում—Գ. Տ.-Աստուածատրեան	24
62) Որսորդի երգ—Գ. Բարխուդարեան	27
63) Ծովի վրայ—Ք. Թադէոսեան	34
64) Անձրեկից առաջ—Ա. Ծատուրեան	36 ✓
65) Գեղջուղի երգը—Յ. Ղազարեան	47
66) Աղօթք—Գ. Բարխուդարեան	53
67) Զինն—Գամառ-Քաթիպայ	56
68) Մեր աստղը—Գամառ-Քաթիպայ	58
69) Յոյս—Գամ. Քաթ.	62
70) Գիշերը գիւղում—Յ. Թումանեան	72
71) Տխուր երեխայ—Գամ. Քաթիպայ	77
72) Անգրագէտ (փոխ.)	81
73) Գութ. Գամ. Քաթ.	84
74) Ծոյլ. Գամ. Քաթ.	90
75) Ուխտայ, ուխտայ, դարուն է—Ս. Քամարեան	94
76) Ժանտ փուշը—Խ. Աբովեան	94 ✓
77) Երգ—Յ. Կոստանեան	102
Պատկերները փորագրել է պ. Տատիկ:	

2013

3937

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059840

